

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav románských studií

Bakalářská práce

Sára Toupalová

GALICISMY V OBLASTI JEZDECTVÍ
GALICISMS IN EQUITATION

Praha 2021

Vedoucí práce: Mgr. Míla Janišová

Mé poděkování patří Mgr. Míle Janišové za profesionální a individuální přístup během vedení této práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 17. května 2021

Sára Toupalová

KLÍČOVÁ SLOVA

galicisms – lexikum – přejímky – sociolekt – jezdeckví

KEYWORDS

gallicisms – vocabulary – reception – sociolect – equitation

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se věnuje galicismům v českém jazyce v oblasti jezdeckví. Hlavním cílem je zjistit, v jaké míře se v tomto oboru objevují pojmy přejaté z francouzštiny, a jestli se změnilo jejich použití a význam.

Teoretická část práce zahrnuje lingvistický rozbor mluvy v jezdeckém prostředí a přejímání slov francouzského původu do českého jazyka. Praktická část vysvětluje význam a použití galicismů v sociolektu jezdeckví.

ABSTRACT

The bachelor thesis is dedicated to the galicisms in czech language in the equitation. The objective is to find out the frequency of galicisms in czech language and to learn the use and meaning of these words.

The teoretical part of the thesis consists of the linguistic analysis of the equestrian speech and the adoption of galicisms in the czech language. In the practical part the meanining and the use of these galicisms is examined.

Obsah

1.	Úvod.....	9
2.	Teoretická část.....	11
2.1.	Metodologie.....	11
2.2.	Frankofonní kultura v Čechách	11
2.3.	Francouzský jazyk.....	13
2.4.	Stratifikace národního jazyka	14
2.5.	Sociolekt.....	14
2.5.1.	Slang.....	15
2.5.2.	Profesní mluva.....	16
2.5.3.	Argot.....	16
2.6.	Sociolekt jezdeckví	16
2.7.	Morfologické tvoření.....	17
2.7.1.	Derivace.....	17
2.7.2.	Abreviace.....	18
2.7.3.	Kompozice.....	19
2.8.	Sémantické tvoření	19
2.8.1.	Metamorfizace, metonymizace.....	19
2.8.2.	Tvoření víceslovných pojmenování.....	19
2.8.3.	Přejímání cizích slov	20
2.9.	Galicismy.....	20
2.10.	Internacionalismy	21
2.11.	Latinismy.....	21
2.12.	Přejímání galicismů do češtiny.....	22
2.12.1.	Nepřímé přejímání galicismů	22
2.12.2.	Přímé přejímání galicismů.....	22
2.13.	Integrace galicismů do češtiny	23
2.13.1.	Pravopisná adaptace	23
2.13.2.	Fonetická adaptace	23

2.14.	Sémantická pole galicismů v češtině	27
2.14.1.	Galicismy v historii, vědě a vojenství	27
2.14.2.	Galicismy v politice a ekonomii	28
2.14.3.	Galicismy v kultuře	29
2.14.4.	Galicismy v obecné slovní zásobě	30
3.	Praktická část	32
3.1.	Galicismy v oblasti jezdeckví	32
3.1.1.	Vybavení stáje	32
3.1.2.	Vybavení jezdce	33
3.1.3.	Jezdecký sport	34
3.1.4.	Jezdecké disciplíny	35
3.1.5.	Druhy spřežení	36
3.1.6.	Chov koní	37
3.1.7.	Cviky a povely	38
3.1.8.	Názvy pocházející z anglonormanštiny	39
3.2.	Internacionalismy v oboru jezdeckví	40
3.3.	Plemena koní pocházející z Francie	41
3.4.	Jezdecké školy	43
3.5.	Slovníkový přehled galicismů	45
4.	Závěr	48
5.	Zdroje	49
5.1.	Knižní zdroje	49
5.2.	Internetové zdroje	50
6.	Přílohy	51

Seznam zkratk

Č. Český

Fr. Francouzsky

Lat. Latinsky

Něm. Německy

Přen. Přeneseně

Stfr. Starofrancouzsky

Střfr. Ve středověké francouzštině

1. Úvod

Bakalářská práce s názvem *Galicismy v oblasti jezdeckví* pojednává o galicismech v českém jazykovém systému v oboru jezdeckví a chovu koní. Propojuje dvě zcela odlišné sféry, jazykovou stránku a zájmové zaměření sociální skupiny. Průsečíkem těchto dvou sfér je jezdecký sociolekt, mluva typická pro vymezenou skupinu lidí se stejným zájmem. Orientace českého jezdeckého sociolektu na Francii pramení v historické suverenitě francouzského národa v tomto oboru.

Francie je podle Mezinárodní jezdecké federace považována za vedoucí zemi v oblasti chovu koní a jejich vývozu do světa. Za Německem a Švédskem je Francie dalším nejúspěšnějším národem v jezdeckví na olympijské úrovni. Česká republika se nechává inspirovat západními technikami chovu a výcviku koní již po staletí. Vedle němčiny, angličtiny a ruštiny patří francouzština mezi jazyky, ze kterých pochází nejvíce přejatých slov do českého lexika, a to nejen v oblasti jezdeckví.

Práce se skládá ze dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část propojuje dvě vědní disciplíny, sociolingvistiku a etymologii. Pod obor sociolingvistiky spadá sociolekt. Uvedeme si, do jaké vrstvy českého jazyka sociolekt patří, a jakým způsobem ho charakterizujeme. Prostředky sociolektu se nazývají sociolektismy, které zastřešují slangismy, profesionalismy a argotismy. Tato jazyková vrstva se neustále vyvíjí a mění. Hranice mezi těmito nestrukturními útvary jsou velice pružné a propustné, příslušnost pojmů k těmto útvarům je závislá na vnějších okolnostech a na mluvčím. Profesní i zájmová mluva se tedy řadí buď přímo pod slang, nebo obecněji do vrstvy sociolektu. Tvoření sociolektismů lze popsat po stránce morfologické a sémantické. Teorii tvoření slangismů doprovází názorné příklady z oblasti jezdeckví.

Etymologická část se zaměřuje přímo na francouzské lexikum v českém jazyce. Slova přejatá z francouzštiny se nazývají galicismy. Následné kapitoly pojednávají o přejímání a integraci galicismů do českého jazykového systému. Přejít mezi teoretickou a praktickou částí tvoří sémantické pole galicismů.

Obor jezdeckví je jedním ze sémantických polí galicismů. Pojmy spojené s oblastí jezdeckého sportu a chovu koní lze rozdělit do několika kapitol, nejčastěji se jedná o vybavení stáje, koně i jezdce a odborné termíny používané ve sportu a chovu.

Praktická část práce se zaměřuje na použití, význam a pravopis těchto pojmů. Zde jsou uplatněny poznatky z teoretické části. Co se týče pravopisu, některá slova přejatá z francouzského jazyka nemají v češtině svůj kodifikovaný pravopis, jelikož se většinou jedná o profesionalismy či slangismy. Z toho důvodu je v praktické části čtenáři udělen výklad o

významu těchto pojmů. Součástí je také zjištění, zdali slovo přejaté nezískalo jiný význam. Jednu kapitolu tvoří dvojjazyčná tabulka galicismů.

Vliv francouzské jezdecké tradice se podepsal také na přítomnosti francouzských plemen koní. Nejen že názvy těchto plemen jsou galicismy, ale francouzská plemena koní jsou velice populární ve sportu a chovu, stejně tak jako učení francouzské vysoké školy Cadre Noir. Poslední otázkou je interakce mezi českým a francouzským jezdeckým prostředím a chovem jako takovým.

2. Teoretická část

2.1. Metodologie

Základním zdrojem teoretické části práce je Nový encyklopedický slovník, který nabízí širokou škálu odborně zpracovaných témat. Důležitým úkolem teoretické části je uchopit systém přejímání slov cizího původu do českého jazyka, aby poté mohlo být rozvedeno téma přejímání galicismů, slov původem z francouzštiny, do češtiny. Dalším krokem je propojení galicismů s oborem jezdeckví. Píliřem k uvedení do oboru jezdeckví a jezdeckého slangu je práce Evy Schneiderové, *Slangové výrazy v jezdeckví a v dostihovém sportu*. V kapitole o morfologickém a sémantickém tvoření slangismů jsou použity příklady z oblasti jezdeckví, pro demonstraci přejímání galicismů do češtiny jsou použity pojmy z jiného, než jezdeckého prostředí.

Praktická část se věnuje používání galicismů v oboru jezdeckví, jejich výkladu a předložení českých či francouzských ekvivalentů. Postup práce praktické části spočíval v syntéze obsahů použité literatury, ze kterého vzešel výčet galicismů. K porovnání česko-francouzského lexika v tomto oboru posloužil Český národní korpus, databáze překladových ekvivalentů Treq.

2.2. Frankofonní kultura v Čechách

Česko-francouzské vztahy mají dlouhou tradici. První interakce mezi českou a francouzskou kulturou se týkaly duchovní sféry, mnišské řády v Čechách komunikovaly s kláštery v Cluny a Cîteau. Kromě církve se tyto dvě kultury setkávaly na univerzitní půdě. Velice vážené byly univerzity Paříži, Orléansu a Montpellier. Ovšem největší rozkvět tohoto vztahu proběhl za vlády Lucemburků. Česká společnost byla ovlivněna francouzskou kulturní a dvorskou tradicí, díky vášni Jana Lucemburského a jeho syna Karla IV. pro Francii. Jan vyrůstal na francouzském dvoře, dokonce významný francouzský básník a skladatel, Guillaume de Machaut, byl dlouhá léta sekretářem a diplomatem Jana Lucemburského.

Za vlády Karla IV. česká zem získala svoji majestátnost a politickou důležitost. Pražské biskupství bylo povýšeno na arcibiskupství, díky této události započala stavba Svatovítské katedrály. Také byla založena Univerzita Karlova, první univerzita severně od Alp, která byla inspirována pařížským uspořádáním. Po založení Nového Města pražského se Praha stala jedním z největších měst Evropy. Počátkem patnáctého století se kvůli husitským válkám přerušily styky s frankofonní civilizací. Tento vztah nebyl posilován ani v nadcházejícím

století, jelikož po nástupu Habsburků na český trůn se český dvůr orientoval zejména na prostředí německé. Ovšem po třicetileté válce mezi lety 1618 a 1648 se situace změnila. V Čechách došlo k velkým majetkovým přesunům, majetek odcházející šlechty byl konfiskován a přerozdělován. Do Čech přišly mocné francouzské, italské a rakouské šlechtické rody jako Buquoyové, Piccolominiové a Kollaredové. Francouzský jazyk se postupně stal komunikačním prostředkem evropské aristokracie. Frankofonní kultura se na české šlechtické dvory vrátila během 17. a 18. století, zámecké knihovny byly zaplaveny množstvím francouzské literatury. Například v knihovně krumlovských Eggenbergů je počet francouzských tisků dokonce vyšší než německých.

Velká francouzská revoluce mezi lety 1789 až 1799 a následné napoleonské války v letech 1803 až 1815 negativně ovlivnily vztah české i rakouské aristokracie k Francii. Ovšem během napoleonských tažení se francouzští vojáci dostali na české území a hovorová a vulgární francouzština se podepsala na vztahu těchto dvou jazyků. Francouzština tak přestala být považována za výhradní jazyk aristokracie a pronikla i do lidových vrstev, mnoho francouzských vojáků se v Čechách usadilo natrvalo. I přesto si francouzština v Evropě udržela své postavení jakožto jazyka diplomacie, literatury, umění, vědy a technického pokroku.

Orientace na francouzskou kulturu byla velmi silná. V době národního obrození měla francouzská kultura zvláštní postavení, česká společnost hledala únik od německé kultury, překládala se francouzská literatura a umělci se orientovali na francouzské vzory. Paříž byla symbolem modernosti. V 60. letech 19. století se Francie stala hlavním a důležitým politickým spojencem, oproti politické síle Rakouska-Uherska. Francouzská kultura a znalost francouzského jazyka byla velkoryse přijímána českou společností. Ještě počátkem 19. století byla výuka francouzštiny výsadou bohatých šlechtických či měšťanských rodin, a už v druhé polovině století se francouzština vyučovala na středních školách. V roce 1886 byla v Praze založena Francouzská aliance, díky které se pořádaly kulturní akce, kurzy, provozovala knihovnu a jejími členy byly významné politické osobnosti, jako například Tomáš Garrigue Masaryk. Za první republiky česko-francouzské vztahy dosáhly svého vrcholu. Literatura, umění, věda, technika, vojenství a administrativa-všechna odvětví veřejného života, byla orientována na Francii. Francouzština byla jazykem vzdělání, politiky a diplomacie.

Již počátkem dvacátého století se konaly univerzitní výměnné pobyty, v Carnotově lyceu v Dijonu studovali například Jiří Voskovec a Václav Černý. V předválečném Československu se rozpínala síť francouzských aliancí, existovala ve více než 70 městech, a jednalo se o nejhustší síť frankofonních institucí na světě. V roce 1920 byl v Praze otevřen Francouzský

institut, který se dříve nazýval podle svého spoluzakladatele Ernesta Denise, a navázal na činnost Francouzské aliance. Až do roku 1939 byly vzájemné česko-francouzské vztahy na kulturním poli nejintenzivnější. Ve francouzském institutu v Praze se konaly úspěšné výstavy, přednášky a kurzy francouzského jazyka.

Kulturní úpadek nastal během druhé světové války a během začlenění Československa do komunistického východního bloku frankofonní vliv na naši kulturu značně zeslábl. Francouzský jazyk již nebyl tolik vyučovaným předmětem na školách. Působení francouzského institutu se výrazně omezilo. Francie během války ztratila svoji politickou a kulturní moc a vliv. Opětovný návrat do kulturního života nastal až v období po sametové revoluci v roce 1989.

I když zájem o francouzský jazyk i kulturu vzrostl, ani zdaleka nedosáhl předválečného stavu. Francie nadále zůstala nejen důležitým obchodním a kulturním partnerem České republiky, ale také partnerem na univerzitním a vědeckém poli. V roce 1993 byl francouzský institut rekonstruován a společně ho otevřel tehdejší prezident České republiky Václav Havel a prezident Francie François Mitterrand.

2.3. Francouzský jazyk

Francouzština¹ je románský jazyk, který vznikl za silného vlivu latiny s příchodem Julia Caesara do Galie mezi lety 58-52 př. n. l. Tehdy se latina stala úředním jazykem a vulgární latina se začala mísit s původním keltským jazykem Galů. Tomuto procesu mísení latiny s keltským jazykem se říká romanizace, a její směr působil od jihu na sever. Tento jev můžeme vnímat i v dnešní době díky rozmanitým dialektům na francouzském území. Dialekty na jihu země byly latinou ovlivněny nejvíce, a proto jsou podobné například italštině, která také patří mezi románské jazyky. Čím více směřujeme na sever, tím více vnímáme keltský původ severských dialektů.

Jazyky severní Francie se nazývají oïlské jazyky², francouzsky *langues d'oïl*. Označení pramení ze slova *oïl*, které ve staré francouzštině znamenalo 'ano'. Mezi oïlské jazyky patří například pikardština, valonština, lotrinština, normanština a další. Jazyky jižní Francie nazýváme *langues d'oc - oc*, znamenalo taktéž 'ano'. Moderní pojem pro jižanské dialekty je okcitanština a patří mezi ně například provensálština a gaskonština. Okcitanština je považována

¹ viz příloha č. 5

² *langues* jsou v překladu doslova jazyky, ovšem jediným oficiálním jazykem Francie je francouzština, z toho důvodu se oïlské jazyky v moderní lingvistice označují jako dialekty

za samostatný jazyk a tímto jazykem se mluví v Okcitánských údolích severní Itálie, v Monaku a ve Val d'Aran v Katalánsku. Poslední jazykovou oblastí, která se za doby romanizace utvořila, je frankoprovensálština, kterou lingvistika také staví mimo francouzštinu jako samostatný románský jazyk. Mluví se jím na území měst Lyon, Ženevy a Grenoble.

2.4. Stratifikace národního jazyka

Český jazyk se podle spisovnosti dělí na dvě vrstvy, spisovnou a nespisovnou češtinu. Do spisovné češtiny patří čeština běžná, hovorová, knižní, odborná a básnická. Do nespisovné zahrnujeme obecnou češtinu, nářečí, slang (profesní a zájmová mluva) a argot. Spisovný jazyk je považován za nejprestižnější útvar národního jazyka, je kodifikovaný a má národně reprezentativní funkci. Jednotná a závazná podoba, takzvaná norma, je zvěčněna v jazykových příručkách a není tak proměnlivá, jako nespisovná vrstva jazyka. Nespisovná vrstva jazyka podléhá dynamičtějším změnám. Základní vrstvu tohoto útvaru tvoří obecná čeština. Někdy se slang, profesní mluva, argot, žargon³ a hantýrka řadí do nestrukturního útvaru národního jazyka a označují se jako poloútvary, jelikož nemají znaky identifikující jazyk a vlastní gramatiku.

2.5. Sociolekt

Pojem sociolekt byl poprvé zmíněn Jaroslavem Hubáčkem v textu *K základním pojmům tzv. sociální dialektologie*. Sociolekt je zde definován jako „souhrn zvláštností charakterizujících mluvu určitých společenských skupin, vrstev. Jde tedy o termín nadřazený termínům slang, profesní mluva, argot.“ (Hubáček v Grygerková, 2006, s.9)⁴. Hubáček označuje sociolekt jako souhrnné označení pro poloútvary národního jazyka.

Sociolekty obecně tvoří hodnotnou část našeho jazyka zejména v mluveném projevu. Jedna osoba se může začleňovat do mnoha sociálních skupin, svoji příslušnost k těmto skupinám demonstruje právě používáním určitého sociolektu. Podle Hubáčka lze sociolekty označit na rozdíl od tradičních dialektů za útvary národního jazyka progresivní, stále dotvářející, podílející se podstatnou měrou na rozvoji slovní zásoby.

Slovenský lingvista Martin Ološtiak definoval sociolektismy jako společensky determinované lexikální jednotky, které vznikají při neformálních, neoficiálních komunikačních situacích a používají je skupiny lidí se společnými zájmy, předmětem činnosti,

³ z francouzského *jargon*

⁴ citace podle *Sociolekt jezdeckví-současný stav a proměny*, Jaroslava Blahynková

životním stylem apod. V Olštiakově textu *Registrová motivácia lexikálnych jednotiek (o vzťahu medzi pojmami lexikálna zásoba, register, sociolekt)*⁵ vysvětluje vztah mezi komunikačním registrem, sociolektem a slangem. Komunikační registr je soubor jazykových prostředků, které jsou situačně podmíněné, a do tohoto registru patří také sociolekt. Sociolekt je soubor jazykových prostředků charakteristických pro jistou sociální skupinu. V rámci sociolektu je slang⁶ soubor expresivních a nespisovných jazykových prostředků charakteristických pro jistou zájmovou či profesní sociální skupinu⁷. Mimo slangismy sem patří i argotismy a profesionalismy. Argotismy se odlišují svojí utajeností. Jejich cílem je tajit sdělení před outsidersy sociální skupiny a neznalost argotismů u nezúčastněných osob je žádoucí. Na rozdíl od argotismů, nejsou slangismy a profesionalismy podmíněny utajeností. Hranice mezi těmito jazykovými útvary nejsou pevně vymezené. Některé pojmy mohou hraničit mezi profesní mluvou a zájmovým slangem. U oborů, které nemají kodifikovanou vlastní terminologii lze váhat mezi profesní mluvou a odbornými termíny.

2.5.1. Slang

Slang je jazykový útvar spadající do nespisovné vrstvy jazyka, velice často do něj bývá zahrnuta také profesní mluva. Jedná se o mluvnický nástroj společný pro vrstvu lidí spjatých stejným zájmem a vzniká díky potřebě expresivního překódování existujících pojmů či jevů.

Slangismy se vyznačují omezenou sférou využití a jsou velice nestálé. Rychlé proměny slangu definovala lingvistka Marie Krčmová následovně: „*Jde o mluvený nestrukturalizovaný útvar národního jazyka s ojedinělou písemnou fixací, která nepodléhá kodifikaci, a jeho nositelem je sociální skupina, v níž dochází k rychlejší obměně ‚generací‘ než v jiných prostředcích.*“ (Krčmová, 1988, s. 89)⁸. Slang můžeme rozdělit na profesionální, který je společný pro příslušníky určitého zaměstnání, a zájmový, který je sdílený skupinou lidí se společným zájmem. Slangismy jsou tvořeny postupem transformačním (slovotvorným), do kterého patří derivace (odvozování), abreviace (zkracování) a kompozice (skládání), a postupem transpozičním, který využívá již existující pojmenování. Zahrnuje sémantické tvoření

⁵ *Jazykovedný časopis*, 2010, roč. 61, č. 1, Citace podle *Sociolekt jezdeckví-současný stav a proměny*, Jaroslava Blahynková

⁶ viz příloha 3

⁷ viz příloha 4

⁸ citace podle *Sociolekt jezdeckví-současný stav a proměny*, Jaroslava Blahynková

(metaforizace a metonymizace), tvoření víceslovných pojmenování (sdružená pojmenování a frazeologická spojení) a přejímání cizích slov.

2.5.2. Profesní mluva

Profesní mluva také patří do vrstvy nespisovného jazyka a vyznačuje se pojmy terminologické povahy. Tyto pojmy vznikají z potřeby pojmenovat to, pro co neexistuje odborný název, nebo se snaží odborný název zjednodušit. Profesionalismy mají na rozdíl od slangismů stabilnější charakter. Vznikají díky potřebě o úspornost v komunikaci, víceslovné odborné termíny jsou sjednoceny do univerbizovaného profesionalismu, například dostihový kůň – dostihák, starokladrubský kůň – (staro)kladrubák, kolmý skok – kolmák, skokové sedlo – skočka apod. Profesionalismy bývají velice často přejímané z cizích jazyků, z francouzštiny jsou přejaté pojmy jako například chambon, gogue, atd.

2.5.3. Argot

Argot je společná mluva pro sociální skupinu z určitého zájmového či pracovního prostředí. Ovšem daleko častěji je označován jako mluva sociálních skupin na okraji společnosti. Argot je charakteristický svojí utajovaností a expresivitou, slovní zásoba je omezená, obsahuje mnoho frazémů a synonym. Argotismy vznikají nejčastěji tzv. sémantickou remotivací, kdy lexikální jednotka v argotické komunikaci získává odlišný význam než v běžné komunikaci, například označení hajtra – kůň.

2.6. Sociolekt jezdeckví

Sociolekty jsou formy, poloutvary, které nemají úplnou jazykovou strukturu, postrádají vlastní gramatiku. Nepodléhají kodifikaci a písemné fixaci. Díky tomu vznikají různé grafické i gramatické podoby sociolektismů. Například psaní tvrdého a měkkého i/y například u pojmu martingal x martyngal, může se odlišovat kvantitou vokálů například pepinier x pepiniér, dále se mohou slova odlišovat zdvojením grafické jednotky například piafa x piaffa. Některá slova mají odlišnou grafickou podobu i výslovnost, např. galop x galup.

Sociolekt jezdeckví je příkladem sociolektu určité sociální skupiny, která je spjatá s jezdeckým sportem a chovem koní. Je používán převážně v polooficiálním a neoficiálním mluveném projevu. Můžeme na tuto skupinu nahlížet jako na zájmovou, tak i jako na profesní. Sociolekt těchto dvou skupin se bude částečně lišit. Profesní sociolekt se vztahuje na osoby, které vykonávají v tomto oboru své povolání, ať už jde o profesionálního jezdce, trenéra či

chovatele. Zájmový sociolekt je rozšířen mezi rekreačními jezdci, kteří se tomuto sportu věnují v rámci volnočasové aktivity.

Sociolekt jezdeckví zahrnuje bohatou škálu pojmů, jedná se především o názvy, barvy, vlastnosti a fyzické stavy koní, názvy vybavení koně, jezdce i stáje, názvy sportovních akcí a činností. Je pro něj typická synonymičnost, a jelikož sociolektismy nepatří do kodifikované části jazyka, je velice těžké určit jejich vlastnosti a vzájemné vztahy. Například pojem „vyhazovat“ označuje chování koně, při kterém vymršťuje zadní nohy do vzduchu za účelem projevu emocí nebo reakci na fyzický podnět. Takovému chování se také říká například „kozlování“ nebo „házet hrby“. Díky expresivní charakteristice sociolektů použití těchto pojmů spočívá na jeho uživateli, a ne každý uživatel považuje některé pojmy za synonymické. K tomuto uvedeme příklad na pojmech kavaleta, břevno, bariéra, bidlo, kláda a klacek. Příslušník zájmové skupiny může tato slova považovat za synonyma, ovšem příslušník profesní skupiny všechny tyto pojmy rozlišuje, přestože se jedná o velice malé rozdíly. Bariéra je překážka z dřevěné kulatiny položená na zemi. Kavaleta je bariéra lehce vyvýšená nad zemí a břevno je upevněné v držáku na stojanu jako součást překážky. Břevnu se také říká bidlo, slangově je pak nazýváme kláda nebo klacek. Můžeme tedy mluvit o značně individualizovaném používání těchto sociolektismů.

V této kapitole jsme si uvedli pojem sociolekt se zaměřením na sociolekt jezdeckví. Tento pojem zastřešuje jazykové útvary, z nichž nejtypičtější pro mluvu zájmové skupiny je slang. V následující kapitole si tedy rozebereme morfologické a sémantické tvoření slangismů, obohacené o příklady z oblasti jezdeckví a chovu koní.

2.7. Morfologické tvoření

2.7.1. Derivace

Derivace neboli odvozování patří k základním postupům tvoření slangismů. Vyznačuje se změnami základového slova pomocí předpon nebo přípon. Co se týče podstatných jmen, v sociolektu jezdeckví u názvů osob bývají slangismy nejčastěji tvořené příponami -ák (rajťák⁹), -ář (kopytář¹⁰), -ař (koňář), -ák (koňák¹¹) a -ník (obročník)¹². Názvy zvířat jsou často výsledkem

⁹ slangově jezdec na koni

¹⁰ slangově kovář, specialista na úpravu kopyt neokovaných koní

¹¹ slangově člověk od koní, synonymum slova koňář

¹² slangově zástupce trenéra, pečuje o správný provoz stáje, zejména o krmení koní

univerbizace, nejčastěji jsou užívané předpony -ák (dostihák¹³), -ař (hyrdař¹⁴), -ář (bidýlkář¹⁵), -íř (prubíř¹⁶), -ice (hřebice¹⁷), -as (chlad'as¹⁸) a -áč (klkáč¹⁹). Názvy prostředků se nejčastěji tvoří ze slovesných základů, tzv. deverbativa a ze jmenných základů, tzv. denominativa. Deverbativa bývají tvořena příponami -ák (vazák²⁰), -ka (stíhavka²¹) a -čka (blikačka²²). Denominativa se tvoří nejčastěji příponami -ák (kopyt'ák²³), -ka (odpocka²⁴), -ovka (podsedlovka²⁵) a velice často se jedná o univerbizovaná slova. Místní názvy bývají ojedinělejší, nejčastěji narazíme na slova tvořená příponou -ovna (futrovna²⁶), -írna (konírna²⁷), -iště (sedliště²⁸). Názvy dějů se tvoří jako podstatná jména slovesná s příponou -ní (štycování²⁹, caplování³⁰, barování³¹).

Odvozená slovesa nebývají tolik zastoupena jako podstatná jména, tvoří se také za použití předpon a přípon. Nejčastější je přípona -ovat ve variaci s různými předponami (nacajkovat³², odkentrovat³³).

2.7.2. Abreviace

Dalším typem tvoření novotvarů je abreviace neboli zkracování. Jedná se o proces, kdy jsou slova několikanásobného sdruženého pojmenování zkrácena, jedná se o tak zvanou univerbizaci. Zkracováním mohou vznikat skupinové zkratky nebo iniciálové zkratky, jako

¹³ dostihový kůň

¹⁴ také hirdař, označení dostihového koně se specializací na překonávání proutěných překážek

¹⁵ parkurový kůň

¹⁶ také prubáč, hřebec, který slouží ke zjištění říje u klisny

¹⁷ samice koně

¹⁸ chladnokrevný kůň

¹⁹ také krkáč, kůň se zlozvykem klkání, krkání

²⁰ vodítko k vodění koní

²¹ speciální podkova pro koně, kteří stíhají. Stíhání je nepravidelnost chodu koně, zaní nohy stíhají přední a tím je zraňují

²² stínidla na očích koně bránící pohledu do stran a dozadu

²³ kopytní háček

²⁴ odpocovací deka

²⁵ podsedlová dečka

²⁶ sklad krmiva pro koně, také krmírna

²⁷ místo pro ustájení koní

²⁸ místo sedláni koní startujících v dostihu

²⁹ neposlušnost koně, který odmítá přeskočit překážku

³⁰ nepřirozený způsob chodu nedočkavého nebo nervózního koně

³¹ zakázaná učební pomůcka, zvyšování břevna při skoku koně, aby zvedal výš nohy

³² dát koni postroj-cajky

³³ odevlát, odvozeno ze slova kentr, slovo přejaté z cizího jazyka

například český teplokrevník > ČT. Pomocí přípon vznikají zkratková slova, například ČT > čtětčko.

2.7.3. Kompozice

Kompozice neboli skládání je posledním zmíněným způsobem tvoření. Opět se jedná o proces motivovaný univerbizací. Rozlišujeme takzvané nevlastní složeniny (cílbouda³⁴) a hybridní složeniny, které vycházejí z mezinárodních slovních pojmenování (autostart³⁵). Můžeme nalézt hybridní složeniny, které jsou tvořeny slovem cizího a českého původu (rensedlo³⁶, forstart³⁷) a adaptované mezinárodní označení (pacemaker³⁸, horsemanship³⁹).

2.8. Sémantické tvoření

2.8.1. Metamorfizace, metonymizace

Vedle morfologického tvoření stojí sémantické tvoření, které vysvětlíme jako přenášení slovního významu. Tento způsob tvoření pracuje s již ustálenými výrazy a přejímá je pro nová pojmenování. Pracuje se slovní zásobou daného jazyka, nepřejímá slova z cizích jazyků. Mezi postupy sémantického tvoření patří metamorfizace a metonymizace. Metamorfizace pracuje s vnější podobností celkového vzhledu: ponožka – bíle zbarvená dolní část končetiny u koní jiné, než bílé barvy, tvaru: hruška – část westernového sedla sloužící k zavěšení lasa, nebo hlavního znaku: beránek – potah pod sedlo, uzdečku nebo podbřišník z ovčí vlny.

2.8.2. Tvoření víceslovných pojmenování

Vznik víceslovného pojmenování nabývá jiného, nového specifického významu než slova, ze kterých se skládá. Toto tvoření se nazývá syntaktické, jelikož je tvořeno skladební dvojicí, tak zvaného syntagma. Rozlišujeme sdružená pojmenování a frazeologická spojení. Sdružená pojmenování jsou u slangismů velice málo zastoupena. Je to z toho důvodu, že slangismy se odlišují snahou o univerbizovaná pojmenování kvůli jazykové úspornosti. Jedná

³⁴ cílová věž rozhodčích

³⁵ letmý start pomocí auta u klusáckých dostihů

³⁶ lehké dostihové sedlo vážící zpravidla jeden kilogram

³⁷ neplatný předčasný start

³⁸ kůň vodič, který udává tempo

³⁹ metoda výcviku koně, tzv. přirozená komunikace

se nejčastěji o dvojici adjektivního přívlastku, který se váže na podstatné jméno: krevnatý kůň⁴⁰. Frazologické spojení je vazebné spojení slov, z nichž jedno ztrácí svůj vlastní význam, anebo nabývá nového významu. Jsou založena na metaforičnosti a slovesné obraznosti: tvarohové nohy – bílé nohy bývají často spojovány s křehkostí a náchylností k nemocem, házet kozla – kozlovat⁴¹, jít do ruky – opírat se svojí vahou jezdcí do otěží.

2.8.3. Přejímání cizích slov

Přejímání slov z cizího jazyka je adaptace cizího názvu do domácího prostředí. Adaptace probíhá po fonetické i morfologické stránce. Do českého jazyka pronikají slova především z německého jazyka: *füttern* → futr – krmení, *ziehen* → cígle – otěže, nebo z anglického jazyka: *steepler* → stípler (stýpler) – vytrvalý dostihový kůň pro steeplechase, *leader* → lídr – vodič. Tato přejatá slova můžeme rozdělit do tří skupin⁴², slova, která se morfologicky neadaptovala novému prostředí a ponechala si svoji grafickou podobu. Poté slova, která si ponechala grafickou podobu, ale začlenila se do morfologického systému, mohou se skloňovat. Poslední skupinou jsou slova zcela adaptovaná novému jazykovému systému. Zvláštní skupinou jsou slova složená ze slova cizího a domácího původu, jako například rensedlo – lehké dostihové sedlo a renboty – lehká kožená dostihová obuv.

Na příkladech z prostředí jezdeckví a chovu koní jsme demonstrovali morfologické a sémantické tvoření slangismů. Slangismy tvoří značnou část slovní zásoby, kterou používají příslušníci profesní či zájmové skupiny tohoto prostředí. Předtím, než odhalíme galicismy v této oblasti, zaměříme se na adaptaci galicismů do českého jazykového systému. Příklady popisující postupy integrace a adaptace galicismů pro lepší porozumění nespádají pod obor jezdeckví.

2.9. Galicismy

Galicismy jsou slova francouzského původu. Do češtiny se galicismy mohou dostat přímo, nebo prostřednictvím jiného jazyka, většinou přes němčinu, angličtinu nebo ruštinu. Původ těchto slov nemusí být pouze z metropolitní Francie, ale také z jiných frankofonních zemí. Za galicismy nelze považovat slova z jiných jazyků, které se do češtiny dostaly zprostředkovaně přes francouzštinu. Ovšem tento zprostředkující jazyk může mít vliv na

⁴⁰ označení pro koně vysoko v krvi, jedná se o plemeno anglického plnokrevníka

⁴¹ kozlování je chování koně, který vyhazuje zadní končetiny do vzduchu, synonymum pro vyhazování

⁴² přehled Viz příloha 6

výslovnost. Přejímání galicismů do českého jazyka bylo produktivní přibližně do poloviny 20. století. V dnešní době je, co se týče přílivu galicismů do našeho jazyka, jedinou silně produktivní doménou oblast gastronomie.

2.10. Internacionalismy

Vzhledem ke svému vývoji je francouzština zásobárnou internacionalismů, většina z nich má řecké nebo latinské slovo tvorné základy. Příkladem internacionalismů s řeckými kořeny jsou například výrazy jako: metr < μέτρον [métron], monopol < μονοπώλιον [monopólion], gastronomie < γαστρονομία [gastronomía]; z latiny: arbitrární < *arbitrarius*, komunikace < *communicatio*. Mnoho internacionalismů vzniklo na základě lidových prvků jako například č. hotel < fr. *hôtel* < stfr. *hostel* < stfr. *ostel* < lat. *hospitālis* (m./f.)⁴³, *hospitāle* (pohostinný), dále č. inženýr < fr. *ingénieur* < stfr. *engigneor* < lat. *ingeniator* (stavitel).

2.11. Latinismy

Vzhledem k vývoji francouzského jazyka, latinismy tvoří většinu slovní zásoby. Latinismy se projevují jako formy učené, například č. impresionismus < fr. *impressionisme* (od fr. *impression* - dojem, vjem) < lat. *impressiō* (od *imprimere* - vtisknout), také jako formy lidové: č. šéf < fr. *chef* < stfr. *chief* < lat. *caput* (hlava). Latinismy se do českého jazyka dostávaly nepřímou skrz tranzitní jazyky, jako jsou románské jazyky (romanismy) nebo skrze němčinu (germanismy), a to již od počátku formace našeho jazyka na přelomu 13. a 14. století. Jednalo se hlavně o náboženskou terminologii. Příkladem je hostie (mešní chléb, oplatka) < lat. *hostia* (oběť, která byla předkládána bohům jako prosba o vítězství nad nepřáteli). Dále latinismy výrazně působí v oboru lékařství: medik < *medicus*, oboru přírodních věd alabastr (sádrovec) < lat. *alabastrum*, oboru školství: docent < lat. *docens* (učící), v administrativě: mandát < *mandātum* (příkaz, pravomoc).

V další kapitole si uvedeme, jakým způsobem jsou galicismy přejímány do českého jazyka, a jak jsou adaptovány do českého jazykového systému po pravopisné i fonologické stránce.

⁴³ m. – maskulinum, f. – femininum, n. -neutrum

2.12. Přejímání galicismů do češtiny

2.12.1. Nepřímé přejímání galicismů

Rozlišujeme dva druhy přejímání galicismů do českého jazyka, přímé a nepřímé. Nepřímé přejímání je umožněno prostřednictvím jiných jazyků. Hlavním tranzitním jazykem je němčina, mnoho galicismů je některými autory a lingvisty považováno za germanismy, jako například sloveso maširovat < něm. *marschieren* < fr. *marcher*⁴⁴. Jedná se o více než dvě stě výpůjček. Tyto výrazy lze rozdělit podle jejich příslušnosti do obecného lexika, jako například princ < něm. *prinz* < fr. *prince*, rozinka < něm. *rosine* < fr. *raisin*, dále výrazy z oblasti hudby například pozoun < něm. *busüne* < fr. *buisine*, výrazy hovorové: partaj < něm. *partei* < fr. *parti*, nebo také výrazy v současné době zastaralé oficír < něm. *offizier* < fr. *officier*.

Dalším tranzitním jazykem je angličtina, kde čítáme k padesáti galicismům. Jedná se o pojmy z politické oblasti: jury (má stejnou grafickou podobu ve všech třech jazycích), z oblastí obchodní budžet < *budget* (grafická podoba stejná v angličtině i francouzštině), a také obecné pojmy: partner (stejná grafická podoba v češtině i angličtině) < stfr. *parçonier*⁴⁵.

V menší míře je dalším tranzitním jazykem ruština. Například butylka < (rusky бутылка) < *bouteille* a politbyro⁴⁶ < (rusky Политбюро) < *bureau politique*.

2.12.2. Přímé přejímání galicismů

Francouzština je pro češtinu významným zdrojem lexikálních výpůjček. Velký slovník cizích slov (Kraus a kol., 2005) uvádí na 3500 galicismů. Více než polovina nich se vyskytuje v referenčním korpusu Syn2010⁴⁷. Nejčastěji jsou zastoupená substantiva (cca 2 900), dále adjektiva (cca 250), slovesa (cca 200) a adverbia (cca 50). Ve slovníku najdeme i 11 citoslovcí, jako například *alou* < *alons* (jdeme), *marš* < *marche* (jdi), *mordie* < *mon dieu* (můj bože) a 2 předložky (*à*, *à la*). Jsou zde zahrnuta pouze adjektiva, která nejsou odvozena od substantiv, a adverbia, která nejsou odvozena od adjektiv. Z francouzštiny pochází také asi 50 zkratk, jako například TIR: *Transports Internationaux Routiers* – č. Mezinárodní silniční doprava, SECAM: *Séquentiel couleur à mémoire* – postoupení barevné informace do paměti, CERN: *Conseil*

⁴⁴ zapsáno vzorem české skovo < německé slovo < francouzské slovo

⁴⁵ variantou tohoto slova je také starofrancouzské *parcenier*

⁴⁶ zkratka pro politické byro, rusky: Политическое бюро [političeskoje bjuro]

⁴⁷ <https://www.korpus.cz/>

Européen pour la recherche nucléaire – Evropská organizace pro jaderný výzkum. Nadále se v češtině objevuje cca 20 víceslovných spojení: *laisser faire* (nechat činit), *laissez passer* (nechat plynout), *déjà vu* – již viděno. Nad rámec slovníku Kraus a kol. (2005) můžeme registrovat řadu novějších výpůjček z oblasti gastronomie jako např. someliér (gastronomický odborník) < *sommelier*, *quiche* (slaný koláč), *foie gras* (pokrm ze ztučnělých jater vodních ptáků), *soté* (rychle osmažený pokrm, minutka) < *sauté*, *ratatouille* (tradiční francouzský zeleninový pokrm).

Mezi tyto pojmy patří mnoho výrazů, které jsou užívány velice okrajově. Často se jedná o historismy: akušér (odborný lékař porodník) < *accoucheur*, ložument (vojensky ubytovací jednotka) < *logement*, nebo odborné termíny: briketáž (v oboru archeologie způsob tepelného tvarování soli v nádobách) < *briquetage*.

2.13. Integrace galicizmů do češtiny

2.13.1. Pravopisná adaptace

Co se týče formální integrace galicizmů, Velký slovník cizích slov (Kraus a kol. 2005) téměř u 75 % hesel neuvádí žádnou informaci o výslovnosti. To naznačuje, že se jedná o slova víceméně zcela adaptovaná po stránce pravopisné, fonetické i morfologické. Jako příklad uvedeme české slovo portmonka < fr. *portemonnaie*. Česká výslovnost, na rozdíl od francouzského jazyka, plně odpovídá psané formě. Můžeme tedy galicismy rozdělit na dvě skupiny: slova zcela adaptovaná a slova částečně adaptovaná. Slova částečně adaptovaná můžeme poté rozdělit podle oblasti jejich adaptace. Existují galicismy, které jsou adaptované po pravopisné stránce, ale které obsahují některé netypické kombinace grafémů. Jedná se například o slova, která obsahují skupiny di, ti, ni, vyslovované [dy, ty, ny]: fetiš < *fétiche*, diplomacie < *diplomatie*, nivelizace < *nivellement*, portrétista < *portraitiste*. Poté máme slova pravopisně neadaptovaná, nebo adaptovaná pouze částečně: clayonáž [klejona:ž] < *clayonnage*, hautrelief [ótreliéf] < *haut-relief*. A nakonec máme výrazy, které si zcela ponechávají původní pravopisnou podobu: *chinoiserie* (čínský ozdobný předmět, přen. zbytečnost), *liaison* (spojení, vztah, známost), *laisser faire* (viz výše).

2.13.2. Fonetická adaptace

Proces fonetické adaptace galicizmů do českého jazyka probíhá různými procesy, mezi které patří redukce kvalitativní bohatosti francouzského vokálního systému, adaptace vokálních délek a adaptace nosových samohlásek, polokonsonant a souhlásek.

Vokály

Francouzský vokální systém je bohatší na vokály než ten český, dochází tedy k redukci francouzských předních vokálů [e, ε, ə, ø, œ] na české [e]. Pro přehlednost si příklady fonetické adaptace zobrazíme ve sloupcích, první sloupec odpovídá francouzskému slovu, druhý jeho francouzské fonetické transkripci a třetí výsledné adaptaci do češtiny. Pro snazší pochopení jsou uvedeny příklady mimo obor jezdeckví. Každý z popisovaných jevů je zvýrazněn tučně.

dépêche	[depɛʃ]	depeše
relais	[ʁələ]	relé

Francouzské zaokrouhlené přední [y] bývá adaptováno jako [i] méně jako [u]

bureaucratie	[byʁokʁasi]	byrokracie
sujet	[syʒɛ]	syžet
funambule	[fynãbyl]	funambulista

Francouzské [ɑ, a] se adaptuje jako [a]

bas-relief	[baʁəlʁjɛf]	basreliéf
lavage	[lava:ʒ]	laváž

Francouzské [o, ɔ] jako [o]

bonmot	[bõmo]	bonmot
monopole	[mõnõpõl]	monopol

Francouzské [i] a [u] se adaptují české výslovnost [ɪ] a [u]

chic	[ʃik]	šik
croupier	[kʁupie]	krupier

Adaptace vokální délky je poměrně složitý proces, na kterém se podílí řada faktorů. V přízvučných zavřených slabikách jsou francouzské dlouhé samohlásky nahrazeny českými dlouhými samohláskami.

solitaire	[solitɛ:ʁ]	solitér
malheur	[malœ:ʁ]	malér
reportage	[rɛpõrta:ʒ]	reportáž
friteuse	[fritø:z]	fritéza
odeur	[õdœ:ʁ]	odér

V případě koncových vokálů [e, ø, o] bývá jejich zavřenost adaptována v podobě dlouhého vokálu, a to na základě grafické podoby slova ve francouzštině.

résumé	[ʁezyme]	resumé
abbé	[abe]	abbé

Dalším procesem adaptace procházejí nosové samohlásky. Nosové vokály [ã, ê] jsou nahrazeny odpovídající českou dlouhou samohláskou následovanou nosovým konsonantem v případě, že se jedná o koncovou slabiku. Nosové vokály v nekoncových slabikách se v českém jazyce nedlouží.

roman	[ʁɔmã]	román
terrain	[tɛʁê]	terén
parfum	[paʁfê]	parfém
chanson	[ʃãsø]	šanson
campagne	[kãpaɲ]	kampaň
pendant	[pãdã]	pandán

Výjimkou je nosové [ø], které se adaptuje jako krátké [o] následované nosovým konsonantem, ovšem někdy jsou tato slova i přes svou pravopisnou podobu vyslovována dlouze, jako například bonbon [bonbón].

béton	[betø]	beton
chanson	[ʃãsø]	šanson

Další výjimku tvoří výrazy s koncovkou -ment, které francouzský nosový vokál adaptují pouze příslušnou dlouhou samohláskou.

appart ement	[apaʁtmã]	apartmá
engag ement	[ãgaʒmã]	angažmá
abonn ement	[abɔnmã]	abonmá

Polokonsonanty

Co se týče francouzských polokonsonantů [j], [ɥ], [w], ty se aproximují nejčastěji jako slabičné skupiny:

[j + vokál] > [ij + vokál]		
rentier	[ʁãtje]	rentiér [rent'ijér]
alliance	[aljãs]	aliance [alijance]

	[ɥ + vokál] > [i + vokál], [u + vokál]	
nuance	[nɥãs]	nuance
intuition	[ɛ̃tɥisjõ]	intuice

	[w + vokál] > [o + vokál]	
toilette	[twalet]	toaleta
loyal	[lwajal]	loajální
soirée	[swaʁe]	soaré

Konsonanty

Na rozdíl od samohlásek, francouzský systém není na souhlásky tak bohatý jako ten český, a tak adaptace galicizmů probíhá snáze. Někdy během adaptace souhlásek dochází ke změnám ve znělosti souhlásek.

bassin	[basɛ̃]	bazén	[bazén]
dessert	[desɛʁ]	dezert	[dezert]
brochure	[brɔʃyʁ]	brožura	[brožura]

Kromě toho v češtině velice často dochází k oživení koncových souhlásek. Díky tomuto procesu se slova přejatá mohou přiřadit k českým deklinačním vzorům.

tournoi	[tuʁni]e]	turniket	[turniket]
marquis	[maʁki]	markýz	[markís]
huguenot	[ʔyɡno]	hugenot	[igenot]
amant	[amã]	amant	[amant]
atelier	[atɛlje]	ateliér	[atelijér]

Uplatnění rozdílných adaptačních principů občas také vede k dubletním formám. Tato slova se mohou lišit jak na úrovni formální:

buffet	[byfɛ]	bufet/bifé
tak na úrovni významové:		
tricot	[tʁiko]	triko/trikot

Někdy má na fonetickou adaptaci výpůjčky vliv třetí jazyk. Většina galicizmů je adaptované podle vzoru řecko-latinských výpůjček. Toto lze pozorovat například u předpony in-:

in-: **int**érieur [ɛ̃tɛʁjœʁ] **interiér**

Také u sufixu: -tion

actualisation [aktʏalizasjɔ̃] aktualizace

V dnešní době mívá na výslovnost nově přejímaných galicismů vliv analogie s adaptačními mechanismy anglicismů. Nejčastěji se jedná o obor gastronomie, například:

cordon bleu [kɔ̃dɔ̃ blø] [górdn blú]

2.14. Sémantická pole galicismů v češtině

2.14.1. Galicismy v historii, vědě a vojenství

Historie vztahů mezi českou a francouzskou kulturou je spleť, francouzský jazyk výrazně obohatil český jazyk o pojmy spojené s intelektuální složkou české slovní zásoby. Často se jedná o výrazy označující abstraktní pojmy, hodnocení nebo odborně-terminologické soubory. Výrazy, které jsou terminologicky vázané na konkrétní oblast lidské činnosti zastupují téměř dvě třetiny z celkového počtu galicismů. Uvedeme si nejzastoupenější oblasti.

Galicismy jsou hojně zastoupené v oboru přírodních věd a techniky. Zajímavé je české slovo metr, které má dva významy. Metr < *mètre*, je základní jednotka míry či nástroj na měření této míry. Může to ovšem také označovat člověka znalého věci, pochází také z francouzštiny, metr < *maître*. Dále množství galicismů pochází z oboru chemie: molekula < *molécule*, a lékařství: bandáž < *bandage*, grand mal - velký epileptický záchvat a petit mal – malý záchvat (oba pojmy prochází pouze částečnou fonetickou adaptací), dále také protéza < *prothèse*. Co se týče oboru techniky a průmyslu, z francouzského jazyka jsou přejaty pojmy jako například: lamela < *lamelle*, fréza < *fraise*, karoserie < *carrosserie*, kapota < *capot*, hangár < *hangar*, helikoptéra < *hélicoptère*, garnisáž < *garnissage*, relé < *relais*, beton < *béton*, konzola < *console*, aviváž < *avivage*⁴⁸, velur < *velours*.

Na přírodně vědeckém poli existuje také řada galicismů. Co se týče rostlinné a živočišné říše, z francouzštiny pochází některá pojmenování rostlin či hub: liána < *liane*, patison < *pâtisson*, žampion < *champignon* a přibližně dvacet názvů zvířat: kreveta < *crevette*, langusta < *langouste*, kormorán < *cormoran*.

V oboru historie a vojenství tvoří značnou část historismy. Ze současné vojenské terminologie mezi galicismy patří například generál < *général*, divize < *division*, manévr < *manœuvre*, kadet < *cadet*, k historickým reáliím odkazují výrazy jako granátník, kartuš⁴⁹

⁴⁸ významový posun, ve fr. proces obnovení lesku a barvy, aviváž jako prací prostředek: assouplissant, adoucissant

⁴⁹ také kartuše, vojen. zásobník na náboje

cartouche, kontregarda⁵⁰ < *contre-garde*, mušketyr⁵¹ < *mousquetaire*, bašta⁵² < *bastion*. Zdomácněla také slova, která jsou spojena s událostmi francouzské historie, jako například hugenot [igenot] < *huguenot*, kalvinista < *calviniste*.

2.14.2. Galicismy v politice a ekonomii

Francouzština byla historicky důležitým jazykem na politickém, diplomatickém a administrativním poli. Své postavení si udržela zhruba do konce první poloviny 20. stol. Termíny v oboru diplomacie si zpravidla ponechávají původní grafickou podobu, jejich výslovnost v češtině aproximuje francouzskou výslovnost. Mezi tyto pojmy patří například *chargé d'affaires*⁵³ [šarže dafér], *agrément*⁵⁴ [agremán], *pourparler*⁵⁵ [purparle], *laisser-passez*⁵⁶ [lese pasé]. Některé z galicismů definují specifické myšlení o státním uspořádání na území Francie: *etatismus*⁵⁷ < *étatisme*, *klerikalismus*⁵⁸ < *cléricalisme*, *syndikalismus*⁵⁹ < *syndicalisme*, *protekcionismus*⁶⁰ < *protectionnisme*, *kontrarevoluce*⁶¹ < *contre-révolution*.

Vzhledem k tomu, že je francouzština významným administrativním jazykem, je také zdrojem mnoha poštovních termínů. Mezi pojmy ortograficky neadaptované patří například *poste restante*⁶², česká výslovnost [poste restante] je adaptována na základě pravopisné formy, neaproximuje francouzskou výslovnost [póst restât]. Mezi pojmy morfologicky adaptované patří například *expres* < *exprès*.

Další oblastí se zastoupením galicismů je ekonomie a peněžnictví. Jedná se o odborné termíny, které nepatří do vrstvy obecné slovní zásoby, jde se tedy o profesionalismy či slangismy například *ordrešek*⁶³ < *order chèque*, *baissa*⁶⁴ [bésa] < odvozené ze slovesa *baisser*,

⁵⁰ vnější hradba před bastionem u barokového opevnění

⁵¹ pěší střelec vyzbrojený mušketa

⁵² předsunutá část opevnění, zprav. ve tvaru pětibokého hranolu

⁵³ diplomatický zástupce pověřený u ministra zahraničních věcí

⁵⁴ schválení diplomatického zástupce vládou, u které má být akreditován

⁵⁵ nezávazný rozhovor mezi diplomaty

⁵⁶ průvodní list volného diplomatického zavazadla

⁵⁷ postoj, který zdůrazňuje roli státu při řešení společenských a hospodářských problémů

⁵⁸ politický směr, jehož motivací je reprezentace církevních názorů a jejich prosazování ve státní politice

⁵⁹ ekonomický systém: průmyslová odvětví organizována na základě odborových organizací, konfederací a syndikátů

⁶⁰ ochranářství, upřednostňování a ochrana vlastních výrobků, služeb a pracovníků před zahraniční konkurencí

⁶¹ regresivní společenský proces, který vystupuje proti revoluci

⁶² možný druh poštovní adresy

⁶³ šek převoditelný na jinou osobu rubopisem

⁶⁴ klesání kurzu cenných papírů nebo cen zboží v burzovním obchodě

haussa [ósa] < odvozené ze slovesa *hausser*⁶⁵, anuita⁶⁶ < *annuité*, inflace⁶⁷ < *inflation*, deflace < *déflation*, tarifikace⁶⁸ < *tarification*. Z francouzského jazyka pochází dokonce i výraz finance < *finance*.

2.14.3. Galicismy v kultuře

Galicismy jsou také typické pro oblast hudby, často byla tranzitním jazykem němčina. V této oblasti můžeme mezi galicismy nalézt názvy hudebních nástrojů: hoboj < (něm. *Oboe*) < *hautbois* (dosl. vysoko znějící dřevo), flétna < (něm. *Flöte*) < *flûte*, klavír < (něm. *Klavier*) < fr. *clavier*, dále názvy hudebních technik: à quatre [a katr], ambažúra⁶⁹ < *embouchure*, flažolet⁷⁰ < *flageolet*, a názvy hudebních útvarů: rondo⁷¹ < *rondeau*, gavota⁷² < *gavotte*, allemanda⁷³ < *allemande*.

S hudbou je propojený také tanec. Z francouzštiny pochází názvy jednotlivých tanců: kankán < *cancan*, branle (ponechalo si svoji psanou podobu), nebo názvy tanečních technik: pas de deux [padedé]. Z francouzštiny byl také převzat téměř kompletní soubor baletní terminologie. Tyto profesionalismy se adaptovaly pouze částečně po fonologické stránce, a po stránce grafické byly zachovány.

Z oblasti výtvarného umění napočítáme v českém jazyce okolo sedmdesáti galicismů. Jsou zde zahrnuty názvy výtvarných technik: koláž < *collage*, asambláž⁷⁴ < *assemblage*, rentoaláž⁷⁵ < *rentoilage*. Dále obsahují názvy směrů a hnutí, mezi částečně adaptované pojmy patří například art nouveau [ar(t) nuvó], art deco [ar(t) deko] (fr. art déco), které si ponechaly grafickou podobu. Mezi zcela adaptované pojmy patří impresionismus < *impressionnisme*, expresionismus < *expressionnisme*, fauvismus [fóvizmus] < *fauvisme*, tenebrismus < *ténébrisme*. Dále k tomuto odvětví řadíme názvy typů artefaktů jako například basreliéf⁷⁶ < *bas-relief* nebo palmeta⁷⁷ < *palmette*.

⁶⁵ stoupání kurzu cenných papírů, deviz, valut, drahých kovů a cen zboží na peněžních trzích a burzách

⁶⁶ pravidelná roční splátka

⁶⁷ všeobecný nárůst cen i příjmů, antonymum deflace

⁶⁸ zařazování do tarifních tříd, tarifování

⁶⁹ nátisk u dechových nástrojů

⁷⁰ způsob hry na smyčcové hudební nástroje

⁷¹ hudební forma, ve které se jeden díl několikrát opakuje

⁷² francouzský lidový tanec

⁷³ pomalý tanec v sudém rytmu

⁷⁴ tvoření uměleckého díla spojováním různých předmětů a materiálů

⁷⁵ podlepení malby na plátěné podložce novým plátnem

⁷⁶ polovypouklá plastická výzdoba plochy

⁷⁷ vějířovitý ornamentální motiv ve tvaru palmového listu

Oblast výtvarného umění je v mnoha ohledech blízká oblasti architektury. Zde můžeme nasčítat více než čtyřicet výrazů francouzského původu. Patří mezi ně například donjon⁷⁸, který se do českého systému dostal v dubletní formě donjon i donžon, fronton⁷⁹- ponechal si grafickou formu, vlys⁸⁰ < *frise*, rozeta⁸¹ < *rosette*, mansarda⁸² < *mansarde*.

Několik desítek galicismů se řadí do oblasti literatury, divadla a filmu. Názvy literárních útvarů, které byly zcela adaptovány, jsou například román < *roman*, fejeton < *feuilleton* a balada < *ballade*. Částečně adaptované pojmy, které si ponechaly grafickou formu jsou například causerie [kóžří] a fabliau [fablio].

Dále názvy literárních směrů: dada, parnasismus < *parnasse*, surrealismus < *surréalisme*, nebo pojmenování některých formálních jevů: enjambement⁸³ [anžambmá], vers libre [vér libr] česky také volný verš, envoi⁸⁴ [ánvoa]. Z oblasti divadelního a filmového odvětví patří mezi galicismsy pojmy jako dublér < *doublure*, mizanscéna⁸⁵ < *mise-en-scène*, polyekran⁸⁶ < *polyécran* či cinéma-verité [sinema verite] (fr. *cinéma-vérité* znamená doslova film-pravda).

Přibližně padesát galicismů napočítáme v oblasti sportu, zejména těch sportovních disciplín, ve kterých francouzsky mluvící země vynikají, jako například cyklistika: cyklistika < *cyclisme*, peloton (ponechává si grafickou podobu), velodrom < *vélodrome*; šerm: fleret < *fleuret*, garde < *garde*, kontr < *contre*, tuš⁸⁷ < *touche*, dále například pétanque [petank], parašutismus < *parachutisme*, a pojmy z oblasti jezdeckví, jimž se budeme věnovat v následujících kapitolách.

2.14.4. Galicismsy v obecné slovní zásobě

Jedinou oblastí, do které se dostávají výpůjčky z francouzského jazyka i v dnešní době, je gastronomie. Často se jedná o slova zcela adaptovaná, po fonologické i pravopisné stránce. Jsou to například slova šodó < *chaudeau*, majonéza < *mayonnaise*, rozinka < *raisin*, bageta < *baguette*, sos < *sauce*. Existují také výrazy pravopisně neadaptované, jako například hors

⁷⁸ hlavní, nejpevnější věž středověkého hradu, původně obytná, později pouze obranná, poslední útočiště při obraně hradu

⁷⁹ průčelní štít ve tvaru trojúhelníku nebo oblouku

⁸⁰ ozdobný pruh na stěně stavby

⁸¹ dekorativní prvek ve tvaru stylizované růže

⁸² obytný prostor v podkroví, pojmenováno podle francouzského architekta F. Mansarta.

⁸³ přesahování věty nebo menšího významového celku z jednoho verše do druhého

⁸⁴ říme oslovení historicky určitého nebo fiktivního adresáta v závěrečné sloce básně

⁸⁵ rozestavení postav a jeho herní proměny v situaci

⁸⁶ systém současného promítání obrazů na více promítacích ploch

⁸⁷ zásah v šermu

d'œuvre⁸⁸ [or dévr], demi-sec⁸⁹ [demi sek], table d'hôte⁹⁰ [tabl dót]. U některých pojmů český pravopis připouští více variant, jako například u pojmu fondy/fondue < *fondue*. Po fonologické stránce u některých pojmů jejich česká výslovnost kolísá, příkladem je slovo croissant [kroasán, kroasant, krojsant]. U některých galicismů je znatelný vliv anglického jazyka, například cordon bleu⁹¹ [górdn blú] nebo cidre fr. [sidr] č. [sidr, sajdr].

Mnoho galicismů patří mezi expresivní výrazy. Jsou mezi nimi nejen podstatná jména, ale také slovesa a citoslovce. Mezi slovesa patří například slovo debužirovat < *débaucher*, zde došlo k posunu významu, původní francouzský pojem lze přeložit jako 'navádět', 'svádět' či 'kazit', ovšem v přeneseném významu jej překládáme jako 'hodovat', 'jíst a pít nadmíru'. Mezi expresivní podstatná jména patří fanfaron/fanfarón⁹² < *fanfaron*, koketa < *coquette*, malér < *malheur*. Dále existuje řada citoslovečných a příslovečných výrazů, s původem ve francouzštině, jako například mordie < *mon Dieu* (můj Bože), alou < *allons* (pojd'me), šumafuk < *je m'en fous* (je mi to jedno), kuš < *couche* (imperativ lehni, nejčastěji na psa).

⁸⁸ pokrmy podávané v malých porcích jako první chod na povzbuzení chuti k jídlu

⁸⁹ polosuché víno

⁹⁰ jednotné jídlo v restauracích za stejnou cenu

⁹¹ řízek plněný šunkou a sýrem

⁹² synonymum chvástal, chvástoun

3. Praktická část

3.1. Galicismy v oblasti jezdeckví

Jezdecký sport patří mezi jedno z nejzastoupenějších sémantických polí v počtu galicismů v českém jazyce. Následující kapitoly jsou tematicky rozděleny podle okruhů, do kterých můžeme galicismy řadit podle jejich významu. Jelikož se z velké části jedná o slangismy či profesionalismy, bude k těmto pojmům podán i výklad jejich významu.

3.1.1. Vybavení stáje

Do vybavení stáje můžeme zahrnout tak zvaný skokový materiál. Jedná se o cvičební pomůcky potřebné k výcviku koně i jezdce. České slovo bariéra je odvozené z francouzského *barrière*. Jde o kolmou překážku ležící na zemi vyrobenou z dřevěné kulatiny. Existuje i označení břevno. Na rozdíl od bariéry jsou břevna uchycena na stojanu. Slovo bariéra může také označovat plot, který ohrazuje dráhu, či plůtek, který je součástí překážky. Překážka s názvem oxer má v češtině i francouzštině stejné označení. V oxeru jsou obě břevna na stojanech ve stejné výšce. Jedním typem této překážky je dvojbradlí, které se také nazývá double-bar. Double pochází ze starofrancouzského *dobler* a bar, ze starofrancouzského *barre*. Ve dvojbradlí je druhé břevno výše než přední. Existuje také trojbradlí - triple-bar, triple vzniklo modifikací starofrancouzského *treble*.

Následující dva pojmy, box a paddock, jsou sice anglicismy, ale jsou zmíněny z důvodu lepšího porozumění. Nadto to jsou slova přejata z angličtiny do francouzštiny i češtiny, takže můžeme pozorovat podobnost adaptace do dvou odlišných jazyků. Součástí stáje je tak zvaný box, ohraničené místo ve stáji určené k ustájení koně. Český jazyk toto přejaté slovo teprve zařazuje do svého lexikonu, bývá stále nahrazováno původním českým výrazem stání. Dalším typem ustájení je padok, francouzsky *paddock*. Tento anglicismus vznikl ze středověkého anglického *parrock*, odvozený ze staroanglického *pearroc*. Jsou to slova příbuzná s anglickým slovem *park*, které označuje místo stání. Toto anglické slovo bylo přejato v polovině osmnáctého století ze starofrancouzského *parc*. Jedná se o druh ohrady, v dostihovém sportu se tak nazývá ohrazené místo na závodišti, kde se koně vodí před dostihem a kde jezdci nasedají. Právě v padoku dostávají žokejové tak zvaný ordre. *Ordre* je pokyn majitele koně nebo trenéra, jak má jet s koněm v dostihu. Toto slovo je do češtiny přejaté z francouzštiny. Dalším takovým slovem je například manéž, aréna pro výcvik a trénování koní, s původem ve francouzském

manège. Původní význam tohoto slova je jízdárna, nebo také výcvik koní, ovšem v oboru moderního klasického ježdění se tento název pro jízdárnu téměř nepoužívá.

3.1.2. Vybavení jezdce

Správné vybavení jezdce je velice důležité z hlediska bezpečnosti práce u koní. Každá disciplína má svoji předepsanou výstroj jezdce i koně. Nejdůležitější jsou ochranné prvky, jedním z nich je ochrana hlavy, takzvaná helma. Vývoj tohoto názvu je zajímavý a složitý. Helma byla do českého jazyka přejata z německého *helm*, ale do anglického jazyka je slovo *helmet* přejato ze starofrancouzského *helme*, germánského původu. V novodobé francouzštině *'heaume* označuje rytířskou helmu. Sportovní typ ochrany se nazývá *casque*, které bylo na konci sedmnáctého století přejato ze španělského *casco* se stejným významem, pouze s tím rozdílem, že španělské *casco* je latinského původu.

Cylindr je povinná součást jezdecké výbavy na drezurních soutěžích, tranzitním jazykem byla němčina. Původ tohoto slova pramení v latině, z latinského *cylindrus* vzniklo i francouzské *cylindre*. Další součástí drezurní výstroje je plastron, speciální vázanka. Francouzské *plastron* vzniklo původně vypůjčením italského *piastrone*.

Mezi další galicismy patří například slovo bandáž, jedná se o bavlněný nebo elastický obvaz. V jezdeckví se bandáže používají k bandážování končetin koní za účelem jejich ochrany nebo léčby. Ve francouzštině se kromě původního *bandage*⁹³, používá také označení *bande*⁹⁴ *de polo*. Zatímco *bandage* se používají za účelem léčby koně, *bandes de polo* mají kromě ochranné funkce také funkci estetickou. Z názvu se může zdát, že se jedná o vybavení na pólo, ovšem tyto bandáže se používají i v jiných jezdeckých disciplínách.

Co se týče pomocného jezdeckého vybavení, rozlišujeme martingal, šambon a gog. Martingal, francouzsky *martingale*, působí jako pomocná otež, pomáhá jezdcovi zjemnit ruku a zklidnit pohyby oteží. Existuje také vzácnější varianta tohoto slova se zněním *martyngal*⁹⁵. Šambon⁹⁶, francouzsky *chambon*, se liší od martingalu tím, že nepůsobí na otež jezdce, ale přímo na hubu koně přes udidlo. Gog⁹⁷, francouzsky *gogue*, je pomůcka, pojmenovaná po svém zakladateli Reném Gogueovi. Působí podobně jako šambon, ale nezapíná se do udidla, nýbrž

⁹³ le bandage (masculinum)

⁹⁴ la bande (femininum), les bandes de polo

⁹⁵ Koně a hříbata, Dorota Modlinska

⁹⁶ viz příloha 1

⁹⁷ viz příloha 1

se jím protáhne a upevňuje se na části postroje. V českém jazyce velice často vidáme původní podobu těchto slov, zejména *chambon* a *gogue*. Tyto dvě pomůcky se používají zejména u mladých koní v nižším stupni výcviku, nejčastěji při práci na lonži. Lonž, francouzsky *longe*, je přibližně deset metrů dlouhá oprat'. Vyžívá se při výcviku koně ze země. Jedná se o podstatné jméno odvozené ze slovesa *longer*, česky lonžovat tzn. trénovat koně s i bez jezdce na lonži.

Kromě galicismů v tomto oboru nalezneme mnoho anglicismů i nespočet hispanismů. Následující příklady jsou internacionalismy a v češtině i francouzštině mají stejnou grafickou podobu. Co se týče uzdění, známý je například *pelham*, druh jezdeckého pákového udidla. Svůj název dostal po regionu Pelham v Anglii. V českém jazyce můžeme narazit i na variantu *pelhem*. Dále například *bosal*, pochází ze španělského *bozal*, což v překladu znamená náhubek či hlávka. Jedná se o pevný nánosník, který se používá u bezudidlového uzdění. Toto slovo je přejaté z mexické španělštiny a vzniklo v jihozápadní Americe. Dále existuje *hackamore*, speciální uzdění, kdy je kůň ovládán pomocí tlaku vyvíjeného na nánosník přes páku. V polovině devatenáctého století bylo toto slovo přejato ze španělského *jaquima*, což v překladu znamená ohlávka.

3.1.3. Jezdecký sport

Jezdecké družstvo nebo skupina se odborně nazývá ekipa, francouzské *équipe* nese stejný význam, toto slovo lze přeložit také jako oddíl. Když se jedná o skupinu čtyř koní a jezdců, kteří předvádějí synchronizované představení, většinou na hudbu a se sladěnou výstrojí, označujeme ji kvadrila. Kvadrila se předváděla v jezdeckých školách, hlavně v té španělské, již v období baroka. Počátek tohoto názvu pramení v latinském *quadra*, což znamená číslo čtyři, odtud vzniklo španělské *cuadrilla* a francouzské *quadrille*, odtud se toto označení dostalo do anglického i českého jazyka. V doslovném překladu se jedná o tak zvanou čtverylku.

Skupině jezdců na koních, kteří se ve stejnou chvíli věnují jezdeckví pod vedením, se říká lot, francouzsky taktéž. Dělení na loty usnadňuje organizaci jezdeckých akcí, jako jsou například oblíbené honební jízdy.

Honební jízdě se říká *parforsní hon*. Tento název vznikl spojením slov *par force de chiens*, silou psů. Jedná se o předem připravenou štvanici. Šlechtická společnost na koních ve volném terénu sledovala vystopovaného či předem odchyčeného a vypuštěného jelena za pomoci psí smečky. Vedoucí honební jízdy se nazývá *master*, francouzsky *master*. Ačkoli se může zdát, že bychom kořen tohoto slova hledali ve staroanglickém *mægister*, starofrancouzské *maistre* se z latinského *magister* vyvíjelo simultánně. Počeštěná verze tohoto slova je mástr.

Pomocník mástra při honebních jízdách, také psovod na koni, je pikér, *piqueur*⁹⁸. Co se týče honebních jízd, jinak také nazývaných jako Huberty, v závěrečné části honební jízdy se uděluje poděkování účastníkům honu, tak zvané halali. *Hallali* pochází ze starofrancouzštiny spojením slovesa *haler*, což opisně znamená povzbuzený výkřiky, a slovy *a li*, v moderní francouzštině *à lui*, česky 'jemu'. *Hallali* je tedy vítězný honební pokřik.

Název této akce pochází od patrona myslivců, Sv. Huberta. Postava svatého Huberta je známá již od sedmého století. Svatý Hubert se narodil ve francouzském Toulouse, stal se katolickým biskupem v Liège. Jeho svátek slavíme třetího listopadu a přenesený význam svatého Huberta označuje slavnostní vyjížděku s překážkami na závěr jezdecké sezóny. Jméno tohoto světce zůstává stejné v obou jazycích, v anglickém jazyce pak můžeme vidět latinskou podobu Saint Hubertus.

Jezdecká akce z jiného soudku je hra s francouzským názvem *Jeu de barre*, kdy se jezdci snaží získat stuhu připevněnou na paži či zádech jiného jezdce.

3.1.4. Jezdecké disciplíny

Jezdectví zahrnuje celkem sedm základních disciplín: parkur, drezuru, všestrannost, spřežení, voltiž, reining a endurance (vytrvalost). Patří sem ale i pony sport a parajezdectví. Slovo disciplína pramení z latiny, odtud i francouzské *discipline*. Původní název pro všestrannost je *military*. Ačkoli se může zdát, že se jedná o anglicismus, není tomu tak. Koření v latinském *miles*, *militis*, což znamená voják. Francouzské *militaire* je ekvivalentem odvozeného přídavného jména v latině *militaris*, teprve poté vzniklo pozdně středověké anglické slovo *military*. V moderní francouzštině pak najdeme tuto disciplínu pod názvem *équitation militaire*. Součástí všestrannosti je terénní jízda s překážkami - cross country. Zde se již jedná se o anglicismus, francouzsky *le cross*. Jedna z překážek v steeplechase nebo crossu se nazývá francouzský skok, který se skládá ze dvou živých plotů, mezi nimiž je suchý příkop.

Další již zmíněnou disciplínou je voltiž - soubor gymnastických cviků na koni, jehož pojmenování pramení z francouzského *voltige*. Další disciplínou je drezura, toto slovo bylo přejato z francouzského *dressage* a ve stejné formě jej přejala i angličtina. Z francouzštiny pochází také pojmenování jedné z nejvyšších drezúrních úloh, tak zvaná velká cena Grand-Prix. Mezistupeň v drezúrních soutěžích svůj název přejal z francouzského *intermédiaire*.

⁹⁸ piqueur (maskulinum), piqueuse (femininum)

Parkur bývá často zaměňován za parkour, což také znamená překážkový běh, ovšem člověka jako jedince, bez koně. Toto slovo má svůj původ ve francouzském *parcours (du combattant)*, přeloženo jako cesta bojovníka, překážkový běh určený k výcviku vojáků. Parkur se francouzsky nazývá *le (concours de) saut d'obstacles*.

Endurance se také na první pohled může zdát jako anglicismus, ovšem toto slovo se do angličtiny dostalo v patnáctém století ze starofrancouzského *endurer*. Všechny tyto disciplíny spadají pod českou jezdeckou federaci, v jejímž rámci jedinec může získat licenci. Existuje mnoho typů licencí podle disciplíny a úrovně, vztahuje se na jezdce i koně. Toto označení pochází z francouzského *licence*.

V moderní době je velice populární pólo, samostatný kolektivní jezdecký sport, ve kterém se hráči snaží za pomoci pátky dostat míček do branky soupeře. Původ tohoto slova je velice překvapivý, pramení z jazyku baltí, kterým se hovoří v dnešním Pákistánu. Pro naše zaměření je však důležité, že se v češtině a francouzštině označuje totožně, *polo*. Ve dvacátém století vznikl nový sport, polocrosse. Jedná se o hru vycházející z póla a lacrossu, vznikla v Austrálii a je zde velice populární. Česká adaptace názvu tohoto sportu je pólokros. Co se týče lacrossu, tento název pochází z francouzského (*le jeu de) la crosse* a byl přejat v polovině 19. století. Koňské dostihy stojí také bokem od klasického jezdeckví. Na podzim se koná klasický dostih pro tříleté plnokrevné hřebce a klisny na vzdálenost 2800m s francouzským názvem Saint-Léger.

3.1.5. Druhy spřežení

Co se týče druhu spřežení, rozlišujeme jich mnoho. Mezi galicismsy patří například kabriolet. Kabriolet je označení pro lehký dvoukolový otevřený kočár. Francouzské *cabriolet* se z původní latiny do francouzštiny dostalo přes staroitalské *cabriola*, a zpět z francouzštiny do italštiny v moderní podobě *cabriolè*. Dále faeton, lehký typ čtyřkolového kočáru, jehož název pochází z řecké mytologie. Faethón, syn boha Héliá, žádal otce o půjčení jeho bájného slunečního vozu, ale jízda skončila tragédií. Francouzské *phaéton* neoznačuje na rozdíl od češtiny pouze vůz, jeho dalším významem je také vozka, řidič povozu.

Označení pro středně těžkého ušlechtilého koně s vysokou akcí pro zápřež v reprezentačním kočáře je karosiér. Pochází z francouzského *carrossier*, které pramení již ze středověké francouzštiny, *carrosse*, zastaralého názvu pro čtyřkolový uzavřený kočár. Podobný typ kočáru je landauer. Landauer nemá pevnou střechu, nýbrž dvě sklopné střechy. Název pochází z místa jeho prvotní výroby, v německém Landau in der Pfalz. Nejedná se tedy o galicismus, ale můžeme sledovat podobu těchto slov, kdy ve francouzštině chybí koncovka *-er*,

tedy *landau*. Další výjimkou je tandem. Tandem je druh spřežení, ve kterém jsou zapřaženi dva koně za sebou. Sice je jedná o anglicismus, který se do českého lexika dostal přes němčinu na konci osmnáctého století, ale pramení z latiny, stejně tak jako francouzské *tandem*. Takže i přes to, že etymologie se v těchto jazycích liší, jeho podoba i význam zůstaly stejné.

Motiv koně se dostal také do zábavního průmyslu, na společenských akcích můžeme narazit na tak zvaný karusel. Karusel pochází z francouzského *carrousel*, jedná se o pouťový kolotoč se sedadly se zvířecími motivy, nejčastěji koňmi.

3.1.6. Chov koní

V chovatelství a sportu je velice důležitý popis koně a jeho osobité vlastnosti. K tomuto popisu je potřeba znát správné názvosloví. První galicismus, který zmíníme, je *exteriér*, zevnějšek koně, přejatý z francouzského *extérieur*. Dále určujeme rámeček koně označovaný slovem formát, francouzsky *format*. Jedná se o pomyslný pravoúhelník daný poměrem délky těla ke kohoutkové výšce, kůň může být tedy například čtvercového, dlouhého nebo krátkého rámce. Poměr hmotnosti k velikosti koně se nazývá kalibr, z francouzského *calibre*. Co se týče exteriéru koně, pro tyto dva jazyky jsou společná slova například ganaše a karpý. Ganaše, jinak také nazývané žuchvy, jsou část dolní čelisti, francouzsky *ganache*. Karpus je zápěstí koně, francouzsky *carpe*, název pochází z latiny.

Dále rozlišujeme fyzické stavy koně. Kondice, *condition*, je momentální stav organismu koně. Dále konstituce, francouzsky *constitution*, označuje sílu, odolnost a stupeň zdraví koně. Konstituce je dána dědičnými dispozicemi i prostředím. Oba pojmy pochází z latiny.

V oboru chovatelství rozlišujeme mnoho názvů pro různé typy koní. Remonta je slovo přejaté z původního *remonte*, popisující mladého koně v základním výcviku. Pepiniér je označení pro vybraného plemenného hřebce vysoké plemenné hodnoty, který se používá v chovatelství k plemenitbě. *Pepinière* je také všeobecné označení pro líheň s velkým potenciálem či stromovou školku, zatímco v češtině je tento pojem typický pouze pro chovatelství koní.

V chovu koní je také velice důležitá strava koně. Z francouzštiny pochází například název pro silážované seno. Siláž je typ objemového krmiva uzavřené v neprodyšném plastickém obalu, které brání znehodnocení sena. Silážování je ve francouzském jazyce označováno jako *silotage* či *ensilage*, odvozeného ze slovesa *ensiler* (*mettre en silo*), což znamená uložení do sila. Silo bylo prvně použito ve starořečtině. Dalším krmným prvkem je také melasa, francouzsky *mélasse*.

3.1.7. Cviky a povely

K nejvyšší drezurní práci patří i přesná terminologie. Některé z vyšších drezurních cviků nemají v češtině své ekvivalenty a jedná se o galicismy. Shromážděný klus koně při vysokém sebrání, prodlouženou dobou vzosu a zpomalenou kadencí se nazývá pasáž, z francouzského *passage*. Pasáž koně na místě se nazývá piaffa, přejato z *piaffe*, tvoří také sloveso *piaffer*, česky piafovat nebo dělat piafu. Pirueta je obrat koně o 360° kolem vnitřní zadní nohy, z francouzského *pirouette* odvozeného se slovesa *pirouetter*. Jedním typem cviků je práce na dvou stopách, nazývané také jako stranové pohyby. Jedná se o cviky, kdy plec či zád' koně vede mimo stopu, po které se kůň pohybuje. Travers je drezurní cvik, jinak zvaný i dovnitř zád'. Původ slova pochází z vulgární latiny, z francouzštiny ho poté přejaly další jazyky, jako je například angličtina a čeština. Francouzsky tento cvik známe pod stejným názvem *travers*, nebo také *tête au mur*, hlava ke stěně. Podobný cvik je *renvers*, také nazývaný *croupe au mur*, který v češtině překládáme jako zád' ke stěně. Mezi základní jízdářské povely patří povel pro změnu směru; diagonálou změnit směr, z francouzského *diagonal*. Dále můžeme na jízdárně udělat kruhy různých rozměrů. Volta je název pro malý kruh o průměru 6-10 metrů, pochází ze slovesa *volter*, což znamená ve francouzštině jezdit v kruhu.

Kromě klasické drezury se jezdí také tak zvaná španělská škola. Španělská škola zahrnuje velice náročné prvky odlišné od prvků klasické drezury. Cílem španělské školy je ohromit, cviky jsou velice dynamické a energické. Jedním ze cviků je leváda, francouzsky *levada*, kdy kůň zvedne přední nohy ze země a zadní končetiny přikrčí pod tělo. Cvik, který začíná stejně jako leváda, ale kůň se v této pozici odráží zadními a poskakuje směrem dopředu, se nazývá kurbeta. Toto slovo pochází z francouzského *courbette*, které mimo to také znamená poklonování či poklonu. V předchozím odstavci je zmíněn cvik klasické drezury, zád' ke stěně, *croupe au mur*. *Croupe* je odborný hipologický termín pro zád'. Z tohoto slova pochází název španělského cviku *croupade*, krupáda, kdy kůň provede vodorovný skok a zároveň přikrčí nohy pod tělo. Tomu je podobná balotáda, z francouzského *ballotade*. Počátek cviku je stejný, ale nohy jsou při skoku přikrčeny pod tělo tak, že jsou viditelné pouze podkovy. Dalším cvikem je kapriola, kdy kůň vyskočí do vzduchu, pokrčí přední končetiny a zadní zároveň vykopne dozadu. Původ tohoto slova je nejasný, buď pochází ze středověkého francouzského *capriole*, či italského *capriola*, obě kořeny v latinském *capreolus*, koza. Jedná se tedy o přenesený význam 'skákat jako koza' > poskok. Dalším prvkem je plná zádrž řečená paráda, jedná se o

zastavení koně v jakémkoli chodu⁹⁹. Pro cval máme francouzský ekvivalent *galop*, odvozené ze slovesa *galoper*. V českém jazyce se můžeme setkat i s tímto slovem, ovšem v češtině se s ním spojuje také trysk, který není považován za samostatný chod. Výsledky na portálu korpusu v databázi překladových ekvivalentů vykazují, že se k francouzskému *galop* se pojí ve stejném poměru označení pro trysk i cval.¹⁰⁰ Je to dané tím, že francouzština nemá, na rozdíl od češtiny, pro trysk rozlišující pojmenování. Jedním z drezurních prvků je také kontrakval, cval na vnější nohu, ve francouzštině označován jako *contre-galop*. Označení kontra je také galicismus a můžeme ho použít i u jiných cviků, které lze provést „na opačnou nohu“, tedy obráceně¹⁰¹. V jezdectví se rozlišují určité vlastnosti pohybu. Jedním galicismem je kadence z francouzského *cadence*. Jedná se o počet kroků nebo skoků za určitou časovou jednotku.

3.1.8. Názvy pocházející z anglonormanštiny

Anglonormanština byl historický dialekt starověké normanské francouzštiny, kterým se mluvilo také na území Anglie od jedenáctého do třináctého století. Jedním z příkladů je *destrier*, velký válečný kůň, z latinského *dextrarius*. Poprvé bylo toto slovo použito ve středověké angličtině kolem roku 1330 v podobě *destrer*. Ovšem moderní podoba tohoto slova se navrátila k románským kořenům, *destrier*. Pramení z vulgární latiny *equus dextrarius*, ve smyslu pravoruký či pravostranný kůň, jelikož byl svým jezdcem veden pravou rukou.

Co se týče názvů kříženců koní, pro křížence klisny zebry a hřebce koně existuje pojmenování zebřula¹⁰². Vzniklo spojením slov *zèbre*¹⁰³ a *mule* > *zébrule*. Kříženec klisny s hřebcem osla je mula, francouzsky *mule*. To se z latinského *muscellus* dostalo nejen do anglonormanštiny, ale také do staroangličtiny i germánských jazyků. Pro křížence klisny osla s hřebcem koně existuje označení *mulet*, pro které má český jazyk neobvyklé označení mezek. Dalším slovem pocházejícím z anglonormanštiny je barel, původně z *baril*. Starofrancouzské *baril*, které se používá i v moderní francouzštině pro označení barelu, je příbuzné se slovem *barre*, které vzniklo z vulgární latiny. Jízda mezi barely patří mezi nejoblíbenější z westernových disciplín.

⁹⁹ mezi základní chody patří krok, klus a cval. Existují mimořádné chody, jako je například tólt, mezinárodní pojmenování pocházející z islandštiny pro čtyřdobý chod typický například pro islandského koně

¹⁰⁰ viz příloha 2

¹⁰¹ například *renvers*, *zád' ke stěně*, můžeme také označit jako kontra dovnitř *zád'*

¹⁰² opakem je zebroid, kříženec klisny koně a hřebce zebry, fr. le zébroïde

¹⁰³ pochází z portugalského zebra

3.2. Internacionalismy v oboru jezdeckví

Následující kapitola se věnuje odborným názvům pocházejících z latiny a řečtiny. Nejedná se tedy o galicismy, ale je důležité zmínit, že podoba těchto názvů je stejná jak v češtině, tak ve francouzštině, a jsou mezinárodně užívány.

Mezi koni panuje hierarchie, vzájemné postavení zvířat ve stádě, ze kterého vychází chování jednotlivých jedinců. K porozumění chování těchto zvířat je nutné nejdříve pochopit pravidla stanovená hierarchií. Francouzské *hiérarchie* pochází z latinského *hierarchia*, původem z řeckého *iérarkia*. U slov jako je hipologie, hipoterapie a hipodrom najdeme jeden stejný rys. Jsou to slova složená a všechna obsahují slovo řeckého původu *hippos*, tedy kůň. *Logos* je v překladu věda, tudíž hipologie je věda zabývající se koňmi. Dřívější verze tohoto slova je hippologie.

Hiporehabilitace je název pro všechny aktivity a terapie, při kterých pracuje člověk s koněm za účelem léčby. Jedna z metod je hipoterapie. Slovo *terapie* má kořeny také ve starořečtině a do angličtiny se dostalo skrze latinu. V překladu tedy hipoterapie znamená léčba koněm, kdy se využívá jeho přirozeného pohybu. Tyto terapie nemají pouze kladné fyzické účinky, ale působí také na psychickou stránku pacienta.

Dalším takovým slovem je i hipodrom, závodní jezdecká dráha, dříve psáno také *hippodrom*. Ve francouzštině je kvůli výslovnosti toto slovo psáno jako *hippodrome*.

Často se také jedná o názvy nemocí. Například herpes, slovo starořeckého původu se prostřednictvím latiny dostalo do evropských jazyků. Jde o odborný lékařský název pro opar lysavý, nakažlivou kožní nemoc vyvolanou plísní, francouzsky nazývaná *herpès*. Dále tetanus, latinský název pro onemocnění, které může vzniknout při infekci rány. Toto onemocnění se v češtině označuje také jako strnutí šíje, jelikož se projevuje svalovými křečemi vedoucími téměř do znehybnění, francouzsky *tétanos*. Jedním z nejčastějších onemocnění je kolika, nenakažlivé onemocnění trávicí soustavy vyvolané různými příčinami. Francouzsky se řekne *colique*, z původního latinského *colica*. Z latiny pochází i názvy lékařských zákroků, jeden z nejrozšířenějších zákroků je kastrace, francouzsky *castration* z latinského *castratio*. Kastrovaní hřebci se stanou neplodnými a nazývají se valaši.

V předchozích kapitolách jsme se věnovali galicismům v oblasti jezdeckví, rozděleným podle tematických okruhů. Ke každému z pojmů bylo podáno vysvětlení a podoba francouzského slova, ze kterého pochází. V případě internacionalismů jsme si uvedli řecký či latinský původ slova. V následujících kapitolách se budeme věnovat francouzským plemenům

koní a jezdecké škole, protože obě tyto odvětví měly, a stále mají vliv na českou jezdeckou tradici.

3.3. Plemena koní pocházející z Francie

Kromě mnoha plemen velkých koní rozlišujeme také plemena ponyů¹⁰⁴. Etymologie názvu pony je velice spletitá. Z původně latinského *pullus*, označující mladé zvíře, vzniká v pozdější latině *pullanus*, odtud francouzské *poulain*, tedy hříbě. Poté vznikla zdvojnásobena tohoto slova, *poulenet*, a v polovině sedmnáctého století dostalo slovo svoji zkrácenou podobu, *pony*. Do anglického jazyka se dostalo přes skotštinu. V devatenáctém století si moderní francouzština vypůjčila anglické *pony*, vzniklo francouzské označení *poney*.

Známé původně francouzské plemeno ponyho je například *landais*, landeský pony, původní polodivoký poník žijící v hustě zalesněné oblasti Landes na jihu Francie. Předpokládá se, že je potomkem tarpana, dnes již vyhynulého divokého koně. Existuje teorie, která tvrdí, že z původního tarpana vzniklo české plemeno huculského koně, kterému bude také věnována kapitola.

Větší typ landeského koně, který obývá planiny Chalosse, se nazývá *varthais*. *Landais* po druhé světové válce téměř vyhynul a na počátku 70. let byl jeho chov podpořen francouzským klubem chovatelů pony. Landeský pony se stal základem pro plemeno francouzského jezdeckého pony, *poney française de selle*.

Jedním z mála dochovaných původních francouzských pony je polodivoký *pottock*, který žije na Baskicku.

Mérenský kůň¹⁰⁵, *cheval de Mérens*, žije na východním svahu Pyrenejí na jihozápadě Francie. Nazývá se také kůň ariézský, *arigeois*, podle řeky Ariège, jejíž údolí obývá. Předky tohoto plemene popisoval Caesar ve svých *Zápisích o galské válce* a nákresy těchto koní byly objeveny v jeskyních v Niaux¹⁰⁶. Chov tohoto koně v České republice provozuje ranč Ixion¹⁰⁷. Podle článku z magazínu idnes¹⁰⁸ v roce 2008 bylo v České republice na 75 mérenských koní, o jejichž chov se zasloužila Martina Jestřábová.

¹⁰⁴ typ malého koně do 145 cm výšky v kohoutku

¹⁰⁵ Vše o koních str. 38

¹⁰⁶<https://www.dedans-dehors.com/2018/11/de-la-grotte-de-niaux-au-plateau-de-beille-l-ariege-des-chevaux-de-merens-sauvage-et-magnifique.html>

¹⁰⁷ <https://rancixion.cz/merensky-kun>

¹⁰⁸ https://www.idnes.cz/hobby/mazlicci/merensky-kun-chov-vlastnosti-vycvik.A180619_101209_hobby-mazlicci_bma

Limousin je staré plemeno horského koně pojmenované podle regionu Limousin. Ovšem díky šlechtění v devatenáctém století ztratil svůj původní vzhled noblesního koně. Díky křížení s anglo-arabskou krví přestal původní *limousin* existovat a chov pokračoval s využíváním anglického plnokrevníka, takzvaného *pur-sang*.

Ardenais, ardenský kůň, plemeno chladnokrevního koně, které pochází z Ardenského pohoří na hranicích Francie a Belgie. Je považováno za nejstarší z evropských těžkých plemen a jedno z nejstarších na světě. Jeho předkové jsou známi už dva tisíce let a hipologové věří, že jsou potomky předhistorických tuponosých koní, jejichž pozůstatky se našly v Solutré. Tento kůň se používal v zemědělství i jako jezdecký kůň, během první světové války byl oblíbeným dělostřeleckým koněm díky své neuvěřitelné síle a výdrž. Jejich šlechtěním vznikly další dva typy tohoto koně, *auxois* a *ardenais du nord*, dříve také známý jako *trait du Nord*, který vznikl křížením s mohutným belgickým chladnokrevníkem. *Auxois*, známý také jako starý burgundský kůň, je o něco větší, než původní arden a udržel si typické zbarvení červeného bělouše. Klisny ardenského koně se podílely na vzniku moravského chladnokrevníka v hřebčínu Lukov.

Camargský kůň pochází z oblasti Camargue z delty Rhôny na jihu Francie. Je zpravidla bílé barvy, nese podobné znaky jako předkové ardenského koně a jeho původ je prastarý. Kresby koní na nástěnných malbách v Lascaux nesou stejné znaky, a pozůstatky předků těchto koní byly nalezeny v Solutré. Polodivocí koně přitahují pozornost nejen turistů, ale také umělců, inspiroval se jimi i básník Roy Campbell.

Normandie je jednou z nejproslulejších oblastí chovu koní, pochází odtud normanský kob¹⁰⁹. Již celá staletí hřebčince v Le pin a Sainte Lô chovají různé typy koní, od těžkých plemen po sportovní koně, ovšem původním plemenem této oblasti je právě normanský kob využívaný převážně k práci v tahu. Královský hřebčinec Le Pin založil král Ludvík XIV roku 1665. Hřebčinec Sante Lô vznikl v roce 1806 na základě císařského dekretu. Název kob pochází z tradice krácení ocasů těchto tažných koní podle anglického vzoru. Normanští koně byli po první světové výstavě ve Vídni v roce 1873 zařazováni do chovů v Čechách a na Moravě. Z oblasti Normandie, La Perche, pochází i peršeron, francouzsky *percheron*. Od svých sousedů se liší podílem arabské krve, stejně jako plemeno buloňského koně. Bohužel toto plemeno téměř vymizelo během dvou světových válek, dnes je jen velice málo rozšířené.

¹⁰⁹ <http://geoconfluences.ens-lyon.fr/informations-scientifiques/dossiers-regionaux/france-espaces-ruraux-periurbains/articles-scientifiques/elevage-cheval-normandie>

Ze sousední provincie pochází chladnokrevné plemeno bretoňského koně. Různorodým šlechtěním rozlišujeme podtypy: *sommiera*, *roussiera* a *postiera*. Názvy těchto typů jsou přejaty z francouzštiny a české ekvivalenty neexistují.

Severní Francie je domovem mnoha chladnokrevných plemen, ovšem Francie patří do světové špičky moderního sportovního jezdeckví. Ve dvacátém století bylo vyšlechtěno oblíbené sportovní plemeno *cheval de selle français*, jinak také *selle français*, v překladu Francouzský jezdecký kůň.

V chovu koní proslulé Normandii se francouzské klisny připouštěly plnokrevnými a polokrevnými hřebci původem z Velké Británie. Vznikly tak dvě nová plemena, francouzský klusák a anglonorman, který tvoří základ francouzského teplokrevníka. Systém chovu tohoto plemene vytvořil celou řadu vítězných koní na mezinárodní úrovni.

Francie je země mnoha krajů s těmi nejproslulejšími plemeny koní. V Čechách je uznáváno jediné historicky původní plemeno koní, které s nástupem moderního jezdeckví a chovu stále více z Čech mizí. Jedná se o huculské koně. Hucul je malý horský kůň původem z Karpat. Patří mezi přímé potomky již vyhynulého tarpana¹¹⁰ a pravděpodobně vznikl jeho křížením s ohroženým převalským koněm. Huculovi hrozilo po druhé světové válce vyhynutí, naštěstí se podařilo toto vzácné původní plemeno zachovat. V České republice žije více než polovina světové populace tohoto koně. Je to velice odolný, silný a klidný kůň. Charakter, jímž huculové oplývají, je v moderní době sportovních koní velice vzácný. Přesto, že těchto koní je pramálo, jsou známí po celém světě. Francouzský jazyk název přejal s mírnou změnou transkripce z fonetických důvodů, le Huçul.

3.4. Jezdecké školy

Klasické ježdění má své základy v jezdeckých školách, které se v Evropě rozvíjely především v období renesance a baroka. Ovšem kořeny jezdeckého umění sahají až ke Xenofonovi do roku 430-353 př.n.l. O několik století později přichází Federico Grisone, po Xenofonovi první z klasických mistrů, a zakládá Neapolskou školu v roce 1532. Neapolské škole předcházela akademie založená ve dvanáctém století. Poté byla v roce 1572 založena Španělská škola ve Vídni. Název pochází od plemene španělských koní, kteří se do Vídně

¹¹⁰ druh divokých koní, od něhož je odvozená plemenná skupina východních koní, francouzsky *le tarpan*, původ slova pochází z turečtiny

dováželi. Později se ve Škole začalo používat plemeno Lipických koní z hřebčína u města Lipice, založeného Karlem II v roce 1580.

Francouzskou školu představují především Cadre Noir. Cadre Noir, černí jezdci, je název pro vysokou školu jezdeckou ve Francii v Saumuru, která založená v roce 1814. Původně byla tato škola vojenská, později sportovní, vycházela ze španělské jezdecké školy. Své jméno dostala podle černých uniforem, historického stylového oděvu, který můžeme vidět i u španělské školy. Vzhledem k tomu, že francouzská jezdecká škola nemá kořeny tak hluboko jako jiné školy, její ráz je více sportovní a moderní.

3.5. Slovníkový přehled galicismů

Galicismy, které jsme zmínili v kapitole *galicismy v oblasti jezdeckví*, jsou vloženy do seznamu. V prvním sloupci je slovo přejaté z francouzštiny ve své adaptované podobě, v druhém sloupci je francouzský výraz, ze kterého galicismus vznikl. Třetí sloupec nabízí český ekvivalent pojmu a čtvrtý sloupec zobrazuje francouzský ekvivalent, existuje-li, nebo poznámku k původu slova.

Celkem čítáme na šedesát tři galicismů, což je v rámci galicismů v českém jazyce vysoké číslo. Toto číslo je takto vysoké z toho důvodu, že v oblasti jezdeckví se lexikum skládá z veliké části ze slangismů, částečně profesionalismů či argotismů, které nepodléhají kodifikaci.

česky	francouzsky	český ekvivalent	francouzský ekvivalent
balotáda	ballotade		
bandáž	bandage		bande (de polo)
bariéra	barrière	plůtek	
destrier	destrier		
diagonála	diagonale		
disciplína	discipline		
double-bar	double barre	dvojbradlí	
drezura	dressage		
ekipa	équipe	oddíl	
endurance	endurance	vytrvalost	
exteriér	extérieur		
faeton	phaéton		
formát	format		
galop	galop	cval, trysk	Odvozeno ze slovesa galoper
gangaše	ganache		
gog	gogue		
halali	hallali		haler à lui
helma	heaume		casque
kabriolet	cabriolet		
kadence	cadence		
kalibr	calibre		
kapriola	capriole		

karosiér	carrossier		
karusel	carrousel		
kondice	condition		
konstituce	constitution		
kontra-cval	contre-galop		
krupáda	croupade		
kurbeta	courbette		
kvadrila	quadrille	čtverylka	
lacross	(le jeu de) la crosse		
licence	licence		
lonž	longe		
lonžovat	longer		
lot	lot		
manéž	manège		
martingal	martingale		
mástr	master		
melasa	mélasse		
military	militaire (d'équitation)	všestrannost	
mula	mule		
ordre	ordre		
palisáda	palissade		
paráda	parade		
parforsní	par force de	parforsní hon	
parkur	parcours		sauts d'obstacles
pasáž	passage		
pepiniér	pepinier		
piafa	piaffe	Odvozeno ze slovesa piaffer - piafovat	
pikér	piqueur		
pirueta	pirouette		
plastron	plastron		
pony	poney		
remonta	remonte		
renvers	renvers	zád' ke stěně	croupe au mur
siláž	ensilage	silotage	
siló	siló		

šambon	chambon		
terén	terrain		
travers	travers	dovnitř zád'	tête au mur
triple-bar	triple barre	trojbradlí	
volta		jezdit v kruhu	Odvozeno ze slovesa volter
voltiž	voltige		

4. Závěr

Zjistili jsme, že ve slovní zásobě českého jazyka se nachází daleko více galicismů, než nabízí Nový encyklopedický slovník češtiny. V oblasti jezdeckví jsme napočítali šedesát tři galicismů, které se dostaly do českého jazyka z francouzštiny buď přímo, či nepřímo prostřednictvím tranzitního jazyka. Vyšší počet slov přejatých z francouzského jazyka v oblasti jezdeckví je dán tím, že slovní zásoba je značně vázaná svojí odborností a expresivitou, jedná se většinou o slangismy, profesionalismy či argotismy. Tyto sociolektismy jsou považovány za jazykový poloútvár, jelikož nepodléhají kodifikaci a čelí rychlému vývoji. Jen velice málo se nacházejí v beletrii, ve větší míře je nalezneme v odborných publikacích. Nemají ustálený pravopis a výslovnost, často můžeme pozorovat různé podoby jednoho slova. Nejčastěji vidáme slova částečně adaptovaná, která si ponechala svoji grafickou podobu, ale začlenila se do morfologického systému češtiny, takže je můžeme skloňovat. Vzniká také zcela adaptovaná podoba těchto slov, grafická podoba slova se změnila, aby se adaptovala české výslovnosti.

Nejvíce přejatých pojmů je zastoupeno ve cvičitelské terminologii, jako jsou názvy cviků, povelů a náčiní. Již z tohoto postoje lze vnímat vliv francouzské jezdecké tradice. Klasické ježdění v rukou *Cadre Noir* inspiruje svojí moderností a profesionalitou nejen Českou republiku. Zahrnutí francouzských plemen do českého chovu je velice populární, ať už se jedná o sportovního *Selle français* či polodivokého Mérenského koně.

Můžeme tedy říci, že vliv Francie na Českou republiku je silný nejen v oblasti historie a politiky, ale také ve sportu. Tento vliv je znatelný jak po věcné, tak po jazykové stránce.

5. Zdroje

5.1. Knižní zdroje

AMLEROVÁ, U.; METZOVÁ G. *Koně - jezdeckví, plemena, chov*, vydala Euromedia Group, k. s., Praha 2013, přeložila Lea Smrčková

BÁNIOVÁ, T. *Sociolekt v jezdeckém prostředí*, Diplomová práce, Plzeň 2013

BLAHYNKOVÁ J. *Sociolekt jezdeckví – současný stav a proměny*, Praha 2013

DICKINS, R.; Harvey, G. *Učebnice jezdeckví*, vydalo nakladatelství Fragment 2000, přeložila Romana Kempná

DRAPEROVÁ J. *Praktická příručka Vše o koních*, vydalo nakladatelství Svojtka & Co., Praha 2003, přeložila Magdalena Pechová

EDWARDS, E. H. *Velká kniha o koních*, vydalo nakladatelství Gemini, Bratislava 1993, přeložila Helena Kholová

EJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*, Leda, Praha 2007

GOTTHARDOVÁ L. *Jezdeckví do kapsy*, tisk Tiskárna Nové Město, Copyright Lenka Gotthardová, 2000

MODLÍŇSKA, D. *Praktická příručka Koně a hříbata*, vydalo nakladatelství Slovart, Praha 1994, přeložil PhDr. Josef Týč

MULLEN, G. *Úžasní koně Fakta a zajímavosti*, Vydala Metafora, spol. s r. o., Praha 2009, přeložila Vladimíra Žlutířová

OLOŠTIAK, M. *Registrová motivácia lexikálnych jednotiek*, *Jazykovedný časopis*, 2010, roč. 61, č. 1

QUARTO PUBLISHING, London: *Koně: velká kniha o chovu a výcviku koní*, vydala agentura CESTY, Praha 1995, přeložila PhDr. Jarmila Přikrylová, MVDr. Táňa Husáková

SCHNEIDEROVÁ, Eva. *Slangové výrazy v jezdeckví a v dostihovém sportu*, *Naše řeč*. 1989, roč. 72, č. 2. Dostupné online na: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6828>

TÁBORSKÁ K. *Nové galicismsy v češtině*, Praha 2015

VLASÁK, V. *Francouzsko-český a česko-francouzský slovník*, Státní pedagogické nakladatelství Praha 1997

VON TETTENBORNOVÁ, M. *Škola jezdeckví*, vydalo nakladatelství Svojtka & Co, Praha 1999, přeložili Jiří David, Radka Fialová

5.2. Internetové zdroje

Český etymologický slovník dostupný na: <http://www.ceso.cz/index.php>

Český národní korpus dostupné na: <https://www.korpus.cz/>

Larousse dostupný na: <https://www.larousse.fr/>

Le Robert dico en ligne: <https://dictionnaire.lerobert.com/>

Nový encyklopedický slovník dostupný na: <https://www.czechency.org/>

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Francouzština#Původ>

<https://www.dedans-dehors.com/2018/11/de-la-grotte-de-niaux-au-plateau-de-beille-l-ariege-des-chevaux-de-merens-sauvage-et-magnifique.html>

<https://www.fei.org/stories/lifestyle/my-equestrian-life/equestrian-nation-france>

<http://geoconfluences.ens-lyon.fr/informations-scientifiques/dossiers-regionaux/france-espaces-ruraux-periurbains/articles-scientifiques/elevage-cheval-normandie>

https://www.idnes.cz/hobby/mazlicci/merensky-kun-chov-vlastnosti-vycvik.A180619_101209_hobby-mazlicci_bma

https://www.lexiqueducheval.net/lexique_installations.html

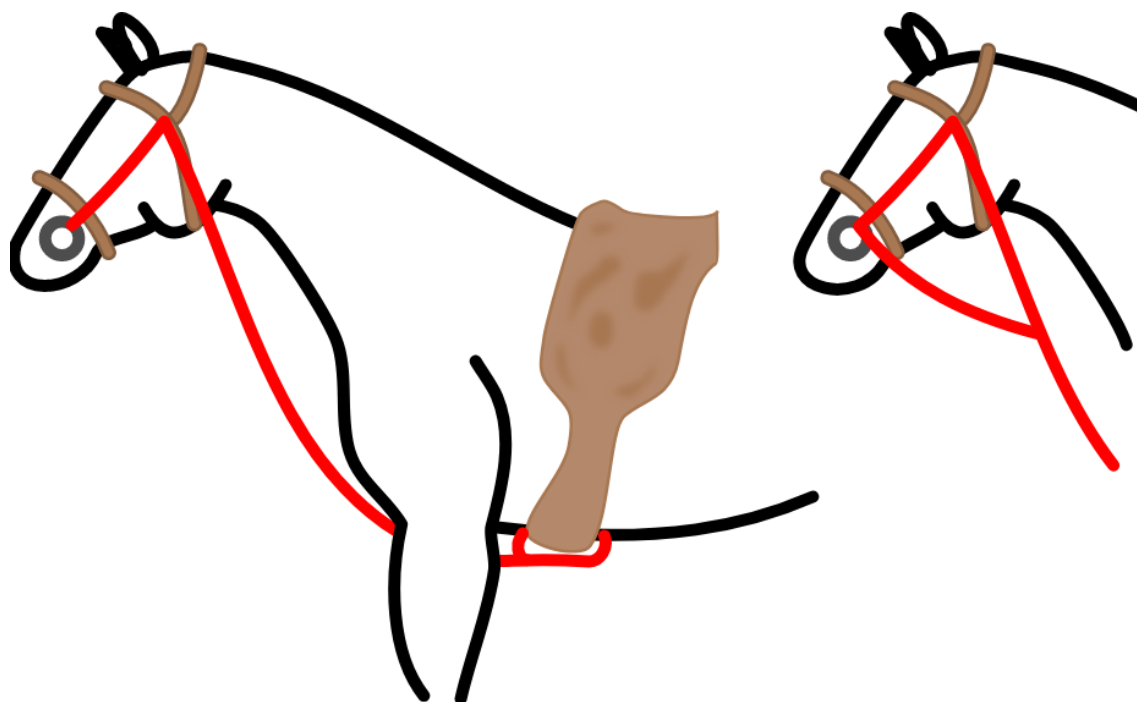
<https://rancixion.cz/merensky-kun>

[https://www.nechybujte.cz/slovník-soucasne-cestiny/slang?](https://www.nechybujte.cz/slovník-současne-cestiny/slang?)

http://www.uh.cz/ftp/prozvrhy/Sablony/VY_12_INOVACE/VY_12_INOVACE_02_02_pdf/VY_12_INOVACE_02_02_9.pdf

6. Přílohy

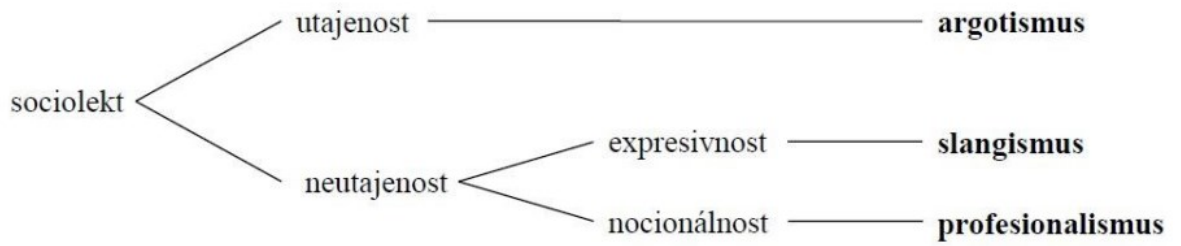
Příloha 1

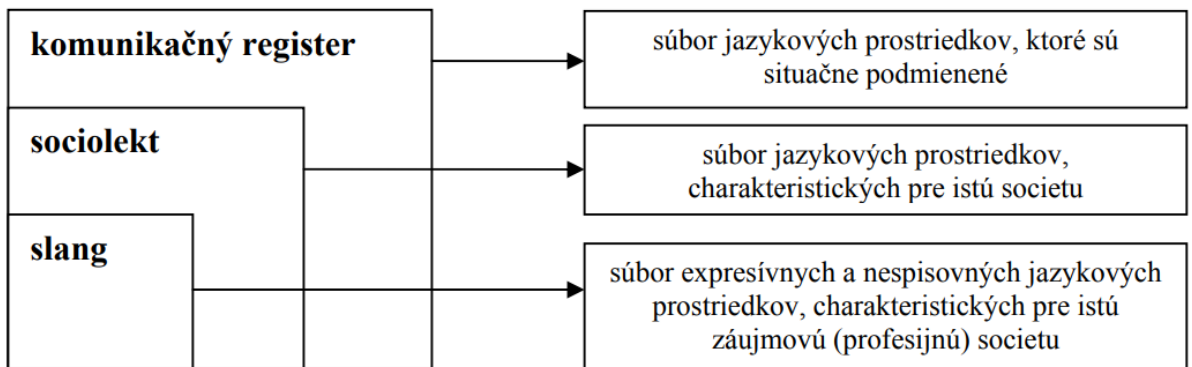
Příloha 2

▲ Frekvence ▼	▲ Procenta ▼	▲ Francouzština ▼	▲ Čeština ▼
23	19.3	galop	tryskem
13	10.9	galop	cvalu
7	5.9	galop	cvalem
6	5.0	galop	cval
5	4.2	galop	trysku
4	3.4	galop	poklusem
3	2.5	galop	klusal
2	1.7	galop	rychle
2	1.7	galop	dril
2	1.7	galop	klusu

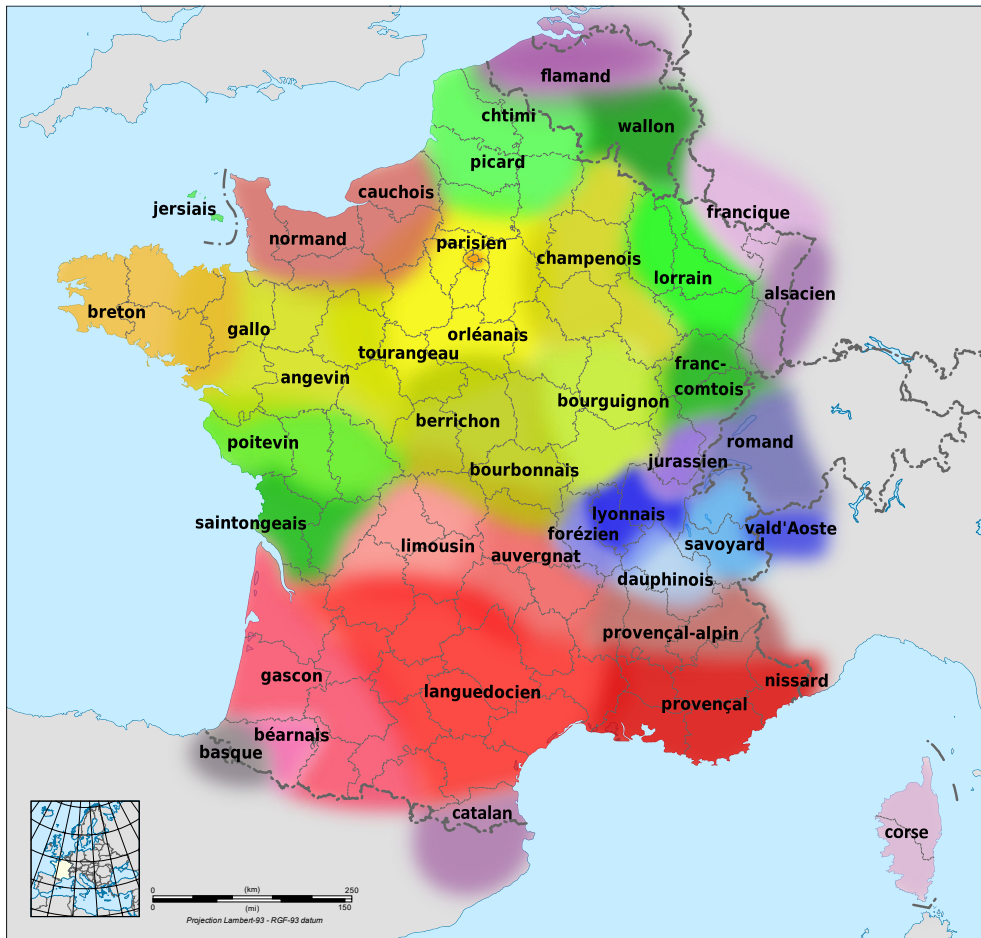
Příloha 3

Příloha 4

Příloha č. 5

Příloha č. 6

Přehled: Přejímání cizích slov do češtiny,

Slova:

1. morfologicky neadaptovaná novému prostředí, ponechala si svoji grafickou podobu
2. Ponechala si grafickou podobu, začlenila se do morfologického systému, mohou se skloňovat
3. zcela adaptovaná novému jazykovému systému